

Nog een keer: De wonderen van de Udensche hei
Jas van Stiphout – 2006
Bron: www.udeningechriften.nl

Nog een keer: De wonderen van de Udensche hei
Jas van Stiphout – 2006
Bron: www.udeningechriften.nl

Nog een keer: De wonderen van de Udensche hei

Jas van Stiphout

Nog een keer: De wonderen van de Udensche hei
Jas van Stiphout – 2006
Bron: www.udeningechriften.nl

Inhoud

Voorwoord	pagina	3
Inleiding		5
De Kleuter		8
De vroegere hei		25
De resten van Raam en Melle		44
Patershoek		54
Verantwoording		58

Colofon.
Uitgave : Stichting Uden in Geschriften.
ISBN: 90-77471-04-9.
Omslag: gebaseerd op een schilderij van Hugo Monsees.
Druk: Drukkerij der Kinderen, Uden.
© 2006 Stichting Uden in Geschriften.

Voorwoord

Als de historie van het gebied, dat nu onder de Wijkraad Patershoek resulteert, wordt bepaald door de tijd dat dit bewoond is, dan is deze zeer kort te noemen. Sinds de vorige eeuw komt er meer belangstelling om de schrale heidegrond te ontginnen. Het gebruik van kunstmest maakt het mede mogelijk om deze grond te exploiteren. Vanuit de Kleuter, Raam, Melle, Hoeven en 't Oventje waren de betere gronden al in gebruik bij de boeren.

Met de ontginning werden ook de eerste boerderijen gebouwd en later in de vorige eeuw vond nog de verplaatsing van een groot aantal bedrijven van Raam en Melle plaats, die daar in verband met de uitbreiding van Uden het veld moesten ruimen. Dit was mogelijk door de in uitvoering zijnde ruilverkaveling.

Enkele leden van de Wijkraad Patershoek hebben het plan opgevat om bij de viering van het eerste lustrum van de wijkraad de historie van het gebied op schrift te stellen. In navolging van verschillende andere Udense buurtschappen mag dit een aanvulling zijn voor de beschreven geschiedenis van Uden.

Voor de bewoners van de Patershoek kan de kennis van de historie een extra stimulans zijn om het eerste lustrum met luister en in verbondenheid te vieren.

Uden, April 2006

Harrie van den Brand,
Oud-wethouder van Uden en oud-bewoner van de Patershoek.

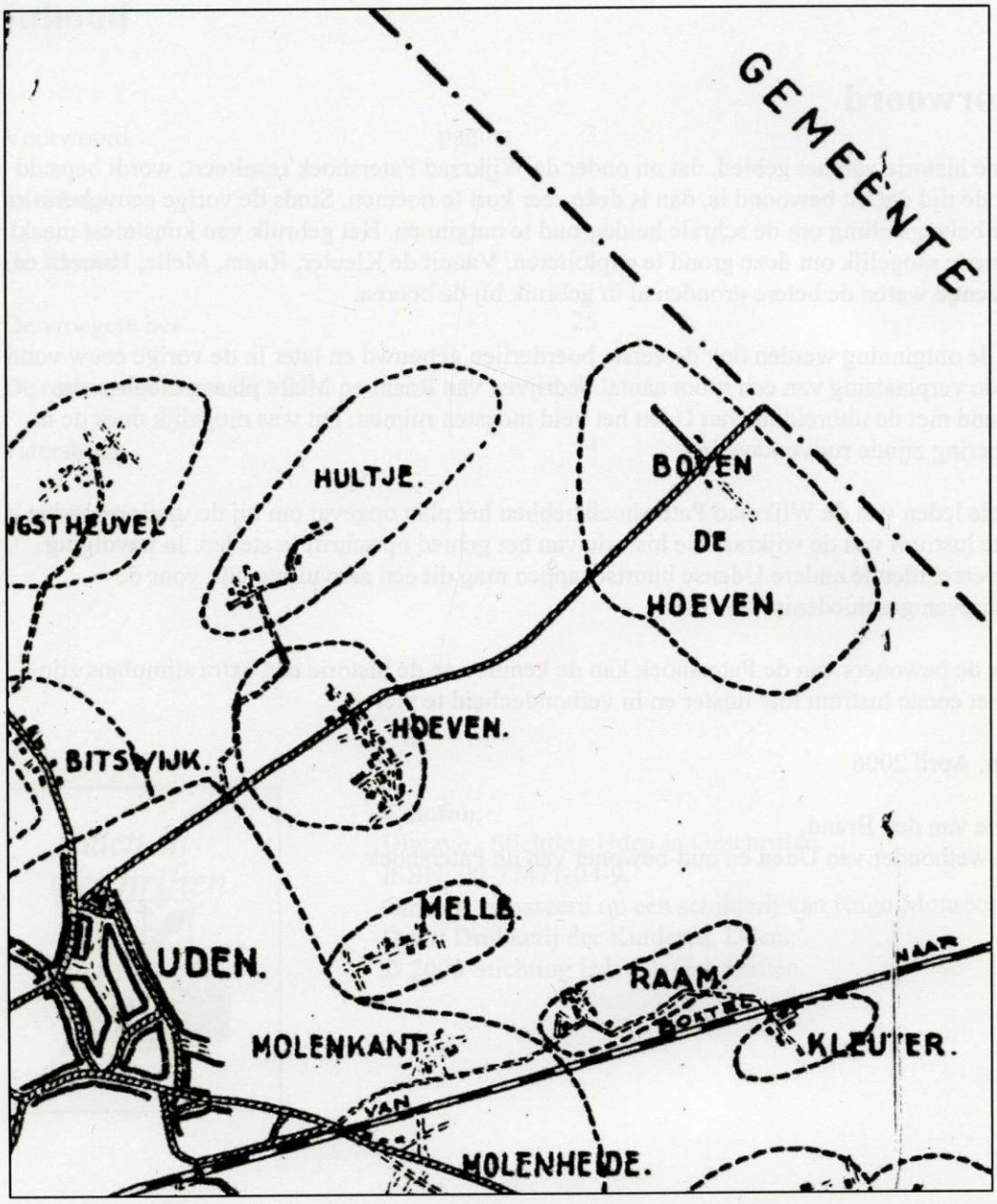

Fig.1.1: Een kaart uit de periode rond de Tweede Wereldoorlog van het gebied, waarover dit boek handelt.

Inleiding

Op den een en twintigsten Juni van het jaar tweeduizend vijftien, wandelt een Kruisheer met de studenten door de eiken lanen van Uden naar Zeeland. Een kwartier achter de Hoeve laat hij zijn volkje stilhouden, wijst ze neer in de boschjes en begint te vertellen.

Zo begon kruisheer Herman Linnebank in 1915 zijn boekje "De wonderen van de Udensche hei". Nu een dikke negentig jaar later moeten we vaststellen, dat Linnebank misschien wel een groot schrijver was, maar dat hij van voorspellen minder verstand had.
Behalve het feit, dat in Uden bijna geen Kruisheren meer aanwezig zijn en al helemaal geen studenten van die orde, ziet ook de omgeving die Linnebank beschrijft er anders uit. Geen lanen met eiken en geen bosjes waar men eens rustig naar een verhaal kan luisteren.

Nu in 2006 is er een geheel andere situatie dan Linnebank voorzag.
Er ligt een gebied, begrensd door de Belgenlaan, de Landerlaan, de Osseweg, de oude spoorlijn, de Kleuterweg, dan weer de oude spoorlijn en de Industrielaan, dat sinds 2001 een buurtvereniging heeft, genaamd Buurtvereniging Patershoek, en die dus dit jaar haar eerste lustrum viert.

De lezer zou kunnen denken, dat dit gebied vroeger ook reeds een buurtschap was, maar dat was niet het geval. Zeker is dat in 1832 in het gebied van de huidige buurtschap Patershoek slechts 3 huizen en enkele schuren stonden. Verder was er geen bebouwing.

Er was toen ook geen buurtschap Patershoek en eigenlijk is de huidige buurtschap een samenraapsel.

Allereerst de oude buurtschap "De Kleuter". Reeds eeuwen geleden stonden daar huizen.

Aan de andere kant, in het gebied, waar nu het industrieterrein, de Landerlaan en de Lange Goorstraat zijn, was vroeger heide, die ontgonnen werd en waar boerderijen gebouwd werden.

Tussen die twee gebieden, en we praten dan over het gebied dat aan de Industrielaan tussen Vluchtoordweg en Ariekesweg ligt, stond een aantal huizen die bij de, inmiddels door de uitbereiding van Uden verdwenen uithoeken, Raam en Melle behoorden.

Al deze gebieden hebben hun eigen historische feiten, die in dit boekje beschreven worden in de afzonderlijke hoofdstukken: "De Kleuter", "De vroegere hei" en "De resten van Raam en Melle".
Aangezien rond 1960 de situatie drastisch veranderde en de huidige situatie ontstond, zullen deze hoofdstukken de historie tot die tijd beschrijven. Gezien de beschikbare tijd voor de voorbereiding van dit boekje, was het niet mogelijk uitgebreid archiefonderzoek te doen.

Nog een keer: De wonderen van de Udensche hei
Jas van Stiphout – 2006
Bron: www.udeningechriften.nl

Het merendeel van de feiten is gebaseerd op verhalen en herinneringen van mensen, die bereid waren uit hun geheugen te putten. Voor eventuele onvolkomenheden tengevolge daarvan biedt de schrijver bij voorbaat zijn excuses aan.

In het hoofdstuk "Patershoek" is het een en ander beschreven over het gebied van ons buurtschap na die tijd. Gezien het feit dat enerzijds de historie hiervan nog vrij vers in het geheugen ligt en anderzijds de tijd voor een volledige beschrijving ontbrak is ook hier niet gekozen voor volledigheid.

Voordat we echter beginnen met de geschiedenis van de gebieden, waaruit ons huidige buurtschap is opgebouwd, geven we hier een verklaring van de huidige straatnamen uit de Patershoek, zoals die in het Udens Straatnamenboek voorkomt.

Ariekesweg
Aan het einde van deze weg ligt een perceel, het Ariekes genaamd.

Belgenlaan
Deze weg is naar de Belgische vluchtelingen genoemd, die in Uden verbleven op het Vluchtoord van 1915 tot 1919.

Kleuterweg
De Kleuter is een klein gehucht, dat klein moest blijven, omdat het begrensd werd door andere gehuchten en drassige grond. De benaming Kleuter houdt waarschijnlijk verband met het oude woord kleuteren of kloteren, wat klanknabootsing of echo betekent. Ook gebied, plaats, waar lawaai gemaakt wordt. De stille omgeving droeg ertoe bij, dat luidruchtigheid op grote afstand gehoord kon worden. Het woord kloteren wordt ook gebruikt, om andere nabij gelegen gehuchten met een hard geluid, opmerkzaam te maken op gevaar (brand, dieven etc.)

Landerlaan
Al in de 16e eeuw werden op de toenmalige heide versterkingen aangelegd. Daarvan is een gedeelte overgebleven, de zogenaamde Lander. Dit is een opgeworpen dam met aan weerszijden een diepe sloot. Deze versterking liep van Oventje over Zeeland (gemeente Landerd) tot achter Hoeven en Melle, waar ze aansloot op een dwarslander, die achter Melle en Hoeven doorliep. Aan deze dwarslander herinnert een perceel op Hoeven, dat nu nog Lander heet. Lander is een verbastering van het woord landweer, zoals de verdedigingswal genoemd werd. De weg heet Landerlaan, omdat hij dwars over de oude Lander heen gaat.

Lange Goorstraat
De Lange Goorstraat loopt door de Goorkens naar de grens van de gemeente Landerd.

Oostwijk
In het Vluchtoord werden de daarin gelegen wijken, wegen en pleinen aangeduid met windrichtingen. De naam Oostwijk is binnen het nu ontwikkelde industrieterrein teruggebracht.

Osseweg
De Osseweg is de oude weg van Boekel naar Oss. Slechts dit gedeelte van de weg bleef de naam Osseweg behouden, omdat andere delen ofwel verdwenen ofwel op andere wegen werden aangesloten, waardoor de oorspronkelijke benaming verloren ging.

Oude Millsebaan
Zoals de naam eigenlijk al aangeeft, is dit de oude weg, die van Uden naar Mill liep. Nu is het slechts nog een restant dat ligt in het verlengde van de Millsebaan.

Patersweg
Voor ingewijden was de Patersweg een kortere verbinding tussen de Millsebaan en het dorp Uden. Hierlangs gingen de paters (Kruisheren), wanneer zij vanuit Uden hun klooster in St. Agatha gingen bezoeken. Daarom draagt deze weg reeds vanouds de naam Patersweg.

Vluchtoord
Als Antwerpen in oktober 1914 door de Duitsers wordt ingenomen, trekken duizenden Belgen naar neutraal Nederland. Via een tentenkamp in Hontenisse arriveren deze vluchtelingen op 20 april 1915 in Uden, waar een groot barakken-kamp op 35 ha heide uit de grond is gestampt. In deze 'houten stad' moeten bijna 8.000 mensen wonen en zal het leven in velerlei opzichten een 'normaal' verloop moeten hebben.

Vluchtoordweg
Deze weg was een van de verbindingswegen tussen het dorp Uden en het vluchtelingenkamp.

Westwijk
Een van de oude straatnamen, welke voorkwam in het Vluchtoord.

De Kleuter

Al op de eerste kadastrale kaart van de gemeente Uden, die in 1832 is gemaakt, kwam de buurtschap de Kleuter voor. Er stonden toen een tweetal boerderijen en enkele schuren.

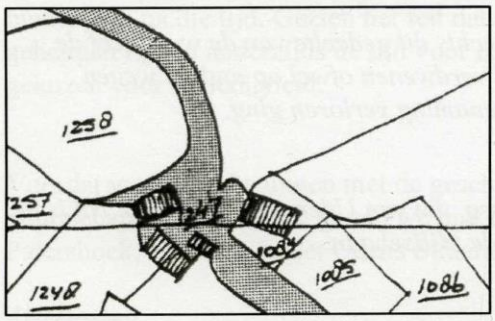

Fig.2.1: Kadastrale kaart van 1832. De nummers 1084 en 1247 zijn naar alle waarschijnlijkheid de huidige huizen Kleuterweg 9 en Kleuterweg 5. Nr. 1247 is een schuur.

Huizen van de Kleuter

Hier volgt de beschrijving van de geschiedenis van de huizen, die in het begin van de zestiger jaren in de Kleuter stonden. De lezer moet zich realiseren, dat als er over een boerderij gesproken wordt, die reeds meer dan een halve eeuw geleden gebouwd werd, en het bijna zeker is dat deze in de loop van de tijd aanzienlijk is verbouwd of zelfs geheel herbouwd. Bij de oude huizen is niet altijd de gehele geschiedenis vanaf de stichting beschreven, maar wordt soms gestart met de toestand, zoals deze in het begin van de twintigste eeuw was. De buurtschap lag ver achteraf en was waarschijnlijk voor de dagelijkse dingen meer op Volkel dan op Uden aangewezen. In gemeentelijke stukken werd gesproken van Kleuter, Volkel.

<u>Kleuterweg 2</u>

Vroeger was het adres van dit huis Kleuterweg 3 en daarvoor Kleuter, Volkel G 4. In 1914 bouwde Gerardus van der Walle, die toen op het huidige huisnummer Kleuterweg 9 woonde, deze boerderij. Later kwam dochter Drieka, die in 1922 huwde met Has Spierings er wonen. Na verloop van tijd wilde Spierings zijn boerderij verkopen.

Fig.2.2: Has en Drieka Spierings-van der Walle.

Driek van Summeren had er wel zin in, maar de verhouding tussen de Van Summeren en Spierings was zodanig, dat van Summeren geen kans maakte. De boerderij werd uiteindelijk verkocht en toen pas bleek dat de koper in opdracht van Driek had gehandeld, zodat deze toch de eigenaar werd. Aangezien Van Summeren noch voor zichzelf noch voor een van zijn kinderen op dat moment woongelegenheid zocht, werd de boerderij van 1937 tot 1940 verhuurd aan Haske Verhoeven. Has was eerst gehuwd met Antoinetta Smits en later met Stien van Oort.

Fig.2.3: 25 jarige bruiloft van Haske Verhoeven

Toen de zoon van Driek van Summeren, Jan, in 1940 ging trouwen kwam deze er wonen.

Over de periode dat Haske er woonde weet zoon Nol zich nog het een en ander te herinneren: *Ik was van de lagere school gekomen en was dertien jaar. Ik moest meteen aan het werk. Mijn vader werkte toen in de wegenbouw. Daar was het werk ook krap. Hij had gehoord dat er in de "Kleuter" een klein boerderijtje te huur was. Hij ging informeren en huurde dat bedrijfje. Wij moesten verhuizen van wat toendertijd de "Molenkant" heette, naar de Kleuter. Dit was in 1937. We gingen aan de slag met het boerenwerk. Mijn oudere broer Jan wist wat hij moest doen. Hij was zeven jaar ouder dan ik. Ik moest nog alles leren van het boerenwerk. Dat lukte heel goed. Zo kon mijn vader zelf blijven werken, ondanks dat het weekloon erg laag was. Ons gezin bestond uit veertien personen; vader, moeder en twaalf kinderen. Er moest dus veel gedaan worden om alles aan de eet te houden. Er waren drie jaren verstreken. De zoon van de verhuurder ging trouwen en kwam in ons huisje wonen. Wij moesten dus verhuizen. Alles was goed geregeld. De dag dat wij verhuisden zal ik nooit vergeten! 10 mei 1940; de dag dat de Duitsers ons land binnen vielen. Dat was een hele toestand. De mensen die ons toen allemaal meehielpen met het verhuizen, zetten alles maar neer waar ze het kwijt konden. Alles lag overhoop. Met kar en paard werden de spullen verplaatst. De praat was toen dat we allemaal weer weg moesten. De schrik zat er behoorlijk in. De belangrijkste*

papieren werden in de puinhoop bij elkaar gezocht. Even later kwamen er berichten dat het niet nodig was om weg te gaan. Dat was een opluchting!
Het leven kwam geleidelijk weer op gang onder het regime van Hitler en zijn leger. Je moest goed opletten met je woorden. De kans dat je opgepakt werd en naar Duitsland getransporteerd werd was wel degelijk aanwezig als je de verkeerde woorden sprak.

Fig. 2.4: Schilderij van het huis met de muurankers 1914.

Zoals reeds beschreven kwam in 1940 Jan van Summeren, die trouwde met Miet van den Elsen uit Erp, op de boerderij wonen en zij stichtten er hun gezin.

Fig.2.5: Jan van Summeren met zijn gezin.Later werd het gezin nog met drie kinderen uitgebreid.

In 1975 vertrok Jan met zijn gezin uit dit huis en Harrie en Nellie Verstraten namen het over.

Kleuterweg 4

Ook dit huis heeft een ander nummer gekregen. Indertijd was het nummer 1 en daarvoor Kleuter, Volkel G 5. Als we de kadasterkaarten van de Kleuter bekijken, blijkt dat deze boerderij reeds eerder is gebouwd dan die van Kleuterweg 2, dus vóór 1914.

In 1920 kwam Hendrikus van de Berg met zijn vrouw Christina en hun acht kinderen in dit huis wonen. In de Kleuter werden nog vier kinderen geboren.
In 1922 kreeg Driek een vergunning om een woonhuis aan de bestaande boerderij te zetten.

Fig.2.6: Driek van de Berg en zijn vrouw Stien op gevorderde leeftijd

In 1949 verhuisden Driek en Stien naar Lankes en zoon Toon met zijn vrouw Miet Wijers kwamen met hun kinderen van Odiliapeel naar de ouderlijke woning.

Fig.2.7: Het gezin van Toon en Miet zoals het in de Kleuter kwam wonen. Later zijn nog twee kinderen geboren.

Fig.2.8: Het huis van Toon en Miet.

Miet stierf reeds in 1956 op 45-jarige leeftijd.
Later werd in het achterhuis een noodwoning gemaakt, waar Hein, de zoon van Toon een aantal jaren in heeft gewoond. Nadat in deze noodwoning nog een aantal andere kinderen de eerste jaren van hun huwelijk gewoond hadden, kwamen er in 1973 grote veranderingen. Toon vertrok naar de Dwarsfluitstraat in Uden en de boerderij werd definitief gesplitst in twee woonhuizen, ieder met een eigen huisnummer.
De voormalige noodwoning in het achterhuis werd eigendom van zoon Arnold en zijn vrouw Willemien. Nadat zij in 1985 vertrokken, heeft deze woning vele bewoners gehad. In 1989 kwamen er Jack en Lenie Boelens wonen en inmiddels hebben zij er een nieuw huis naast gebouwd en is de woning weer schuur.

In het voorhuis kwam de dochter van Toon en Miet, Odilia met haar man Piet van der Heijden wonen.

Kleuterweg 5.
Het oude adres was hetzelfde en daarvoor was het Kleuter, Volkel G 1.
Dit is de boerderij, die op het kadasterkaartje van 1832 al staat aangeduid namelijk als perceel C 1247. Daniël de Groot was toen de eigenaar. De boerderij had daarna een aantal eigenaren en bewoners.

In 1913 kocht Driek van Summeren deze boerderij en ging er wonen.
Driek was geboren in Nuland en in Velp met Albertina Nooijen uit die plaats getrouwd. Ze trokken toen in bij de ouders van Driek op de zogenaamde Gele Hoeve tussen Reek en Schaijk. In 1907 was het jonge echtpaar naar de Vloed in Volkel verhuisd. Hun oudste zoontje, Jan, bleef bij de grootouders. Toen Driek en zijn vrouw merkten dat Jantje in de

grootouders meer zijn vader en moeder zag dan in hen, werd ook Jantje snel naar Volkel gehaald. Zoals gezegd verhuisden ze in 1913 naar deze boerderij.

Fig. 2.9: Driek en Betje van Summeren

Toen Driek in 1921 naar elders in de Kleuter verhuisde, werd de boerderij een aantal jaren verhuurd. Zonder volledig te zijn een aantal bewoners: de familie van Willem van de Brand uit Mariaheide, die van Piet van de Liende en die van Willem en Door van de Berg.
Deze laatste familie woonde er in de oorlog en vertrok in 1949 naar Volkel.
Dochter Lies van de Berg herinnert zich nog de bange dagen voorafgaande aan de bevrijding in september 1944, waarbij de spoorlijn door geallieerde vliegtuigen 's nachts beschoten werd:
In de treinen werden ook soldaten vervoerd. En toen die Engelsen daar op schoten, was het niet zo mooi meer. Dan ging het alarm en werden er lichtkogels uitgezet. Want 's nachts kwamen er treinen met veel Duitse soldaten. Als die dan beschoten werden moesten wij allemaal vlug uit bed, gauw aankleden, op de grond en onder de tafel gaan liggen en stil zijn. Op een nacht waren er veel gewonde soldaten, die overal rond liepen en aan de deur rammelden om binnen te komen. De dag daarna zag je de gevolgen van het oorlogsgevecht. Wij hadden naast het huis een varkensdries, afgemaakt met vijf boven elkaar gespannen prikkeldraden. Die waren helemaal stuk gelopen. De stukken huid hingen er nog aan. Er waren toen veel gewonden. Ze vroegen om een hospitaal.
Overdag kon je goed zien hoe de Engelse jagers de trein beschoten als ze recht naar beneden doken richting de treinen. Wat ik me nog kan herinneren is dat er een keer een Duitser door zijn bovenbeen geschoten is, aan de ene kant er in en de andere kant er uit. De man had zo'n pijn. Hij werd op een ladder gezet en later door een van de jongens van Summeren met een rijkarretje naar het Sint Jansgesticht gebracht. Dat was toen een klein ziekenhuis.

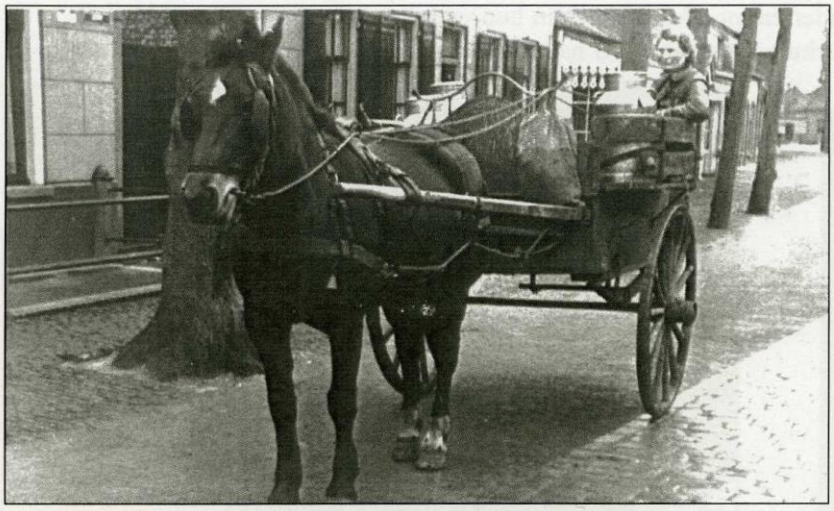

Fig.2.10: Met dit zo genaamde rijkarretje, waarmee Drieka van Summeren elke dag melk ging venten in de Udense Straat, werd de gewonde Duitser naar het Sint Jansgesticht gebracht.

Dan de bombardementen van het vliegveld. Dat was ook niet zo fijn. Wij moesten met z'n allen de schuilkelder, die in de grond was gegraven, in. Op 15 augustus was er een bombardement onder de hoogmis. De pastoor hield de mensen in de kerk totdat het voorbij was. En wij, wij lagen in de schuilkelder. De borden voor de warme maaltijd stonden op tafel, de deur was open blijven staan. Na het bombardement konden we aan tafel. Er lag een laag stof op onze borden.

Van de schietpartijen waren veel stille getuigen. Tussen Cor van den Broek aan de Zeelandsedijk en de Kleuter zag je een munitiespoor in de sloot. Wij gingen er eens kijken. De jongens van der Walle hadden ervaring; "Als je die plaatjes in die zakjes op de spoorlijn legt, dan knettert dat zo mooi!" Dus dat deden wij ook. De trein kwam, maar stopte. "Wie heeft er hier sabotage gepleegd", vroeg men. Wij zetten het op een lopen en lieten ons niet meer zien. Thuis kregen we straf; geen eten en de hele dag op bed liggen.
De bevrijding kwam dichterbij.
Er werd verteld dat ze het vliegveld zouden gaan opblazen. We konden maar beter vertrekken. We zijn toen in Langeboom geweest bij Hein Spierings. Gelukkig konden we na een paar dagen weer terug, weg van de strooien bedden in de paardenstal.
Toen de Duitsers zich terugtrokken, kwamen zij met paarden die afgemat en op waren. De mensen die twee paarden in hun bezit hadden moesten een paard afgeven. Bij familie van der Walle was dat het geval. Het waren paarden met veulen. Wij hadden een ouder paard, zonder veulen. Er werd gauw geruild. Het paard liet echter zich niet zomaar vangen. Vader moest er aan te pas komen dit voor elkaar te krijgen. De Duitsers lieten een ander paard achter, zo'n magere knol!

September, de bevrijding
Wat waren we blij! Niemand in de Kleuter was gewond. Op Oosterens was dat anders, daar waren doden en gewonden.
Met paard en kar moesten de bomgaten op het vliegveld gedicht worden en de rommel opgeruimd. Later zijn wij de Engelse soldaten toe gaan zwaaien op de Hoevenseweg in Uden. Na de oorlog kwamen de soldaten zwemmen in de Kleuter en wij ruilden hen eieren voor zeep.

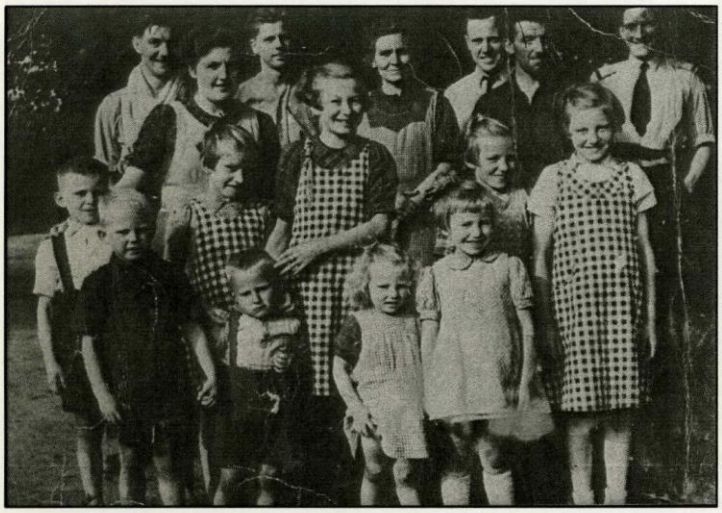

Fig.2.11: Het gezin van de Berg met op de achterste rij vier geallieerde soldaten.

Toen Albert van Summeren in april 1949 met Marie van de Sanden trouwde werd de boerderij niet meer verhuurd en ging het jonge echtpaar er wonen. Zij kregen er acht kinderen.

Fig.2.12 Het gezin van Albert en Marie bij de eerste communie van Annie.

Later kocht de gemeente de boerderij en verhuurde die vanaf 1976 nog een tijd, onder andere aan de familie Hommeles. Thans staat ze leeg

Fig. 2.13: De boerderij van Albert van Summeren.

Kleuterweg 7

Vroeger stond hier een boerderij, die ook als adres had Kleuterweg 7, daarvoor was het Kleuter, Volkel G2. Wanneer ze precies gebouwd is, is moeilijk te zeggen, maar zeker pas na 1832 en mogelijk zelfs veel later.

Indertijd woonden op deze boerderij de zusters Drieka en Hanneke Wijdeven. Hanneke was nooit getrouwd geweest en Drieka was weduwe zonder kinderen.

Driek Wijdeven, een tantezegger van de gezusters was in 1925 getrouwd en in 1930 nam hij de boerderij van zijn tantes over en verhuisde met zijn gezin naar de Kleuter.

Fig, 2.14: Het gezin van Driek Wijdeven.

In 1958 nam diens zoon Jan de boerderij over en in 1960 verkocht hij ze aan de gemeente. De broer van Jan, Adriaan, bouwde naast de verkochte boerderij een bungalow.
Na afbraak van de boerderij werd door de zoon van Adriaan op die plaats een huis gebouwd.

Fig. 2.15: Adriaan Wijdeven, de zoon van Driek, voor de boerderij.

Kleuterweg 9
Vroeger was het huisnummer 8 en daarvoor Kleuter Volkel G 3.
Ook deze boerderij kwam al op de kadasterkaart van 1832 voor (perceel C 1084).
Ze was toen eigendom van Albert de Groot en ging later over in handen van zoon Wilhelmus.

In het begin van de twintigste eeuw was het de boerderij van Grardje van der Walle en Truike van de Elzen. In 1910 werd zoon Willem de eigenaar.

Fig. 2.16: De vijftigjarige bruiloft van Willem en Betje van der Walle.

Willem en zijn vrouw Betje woonden er met hun gezin en de kinderen legden zich al vroeg toe op loonwerken.

Fig. 2.17: De eerste Deutztractor van Uden, met twee zonen van Willem van der Walle. Zittend Piet en staande Jan.

Na de oorlog, tot in de vijftiger jaren, stond in de wei bij de boerderij een barak, die van het vliegveld afkomstig was. Twee kinderen van Willem, Harrie en Jo, hebben deze achtereenvolgens als noodwoning gebruikt.
Zo woonde er Harrie van 1945 tot 1954 en dochter Jo, die trouwde met Grard van de Broek, van 1954 tot 1962.
In dat jaar ging het echtpaar Van de Broek- van der Walle in de boerderij wonen en werd de barak afgebroken.

Fig.2.18: De boerderij van Van der Walle met daarvoor Cato Wijdeven, de dochter van de buurman, met haar dochter.

In 1997 trouwde zoon Gertjan met Angelique van de Wiele en nam de boerderij over. Hij herbouwde haar geheel.

Kleuterweg 13

Vroeger was het huisnummer 4 en daarvoor Kleuter, Volkel G 6

In 1921 kreeg Driek van Summeren, die toen al op de Kleuter woonde, een vergunning om de boerderij te bouwen. Driek betrok deze toen ze klaar was.

Fig. 2.19: Het gezin van Summeren-Nooijen bij de vijftigjarige bruiloft van Driek en Betje voor de boerderij.

In 1950 trouwde zoon Martien met Theodora Ottens. Samen met zijn broer Theo, die trouwde met Anna Egelmeers, bewoonde hij de boerderij. In 1960 vertrok Theo met zijn gezin naar Elzendorp en Martien bleef er met zijn gezin wonen.

Fig. 2.20: De gezinnen van Martien (links) en Theo van Summeren (rechts).

Toen Martien in 1974 stierf, nam zoon Hendrik de boerderij over. Deze verkocht ze aan de gemeente in 1981 en verhuisde naar Odiliapeel. De gemeente verkocht hierna het huis aan Kraan met zijn aardappel- en fouragehandel.

De spoorlijn

In de geschiedenis van Kleuter is de spoorlijn niet weg te denken.
In 1870 werd een begin gemaakt met de aanleg van de spoorlijn van Gennep naar Boxtel. De maatschappij, die eigenaar was, heette NBDS, dat stond voor 'Noord-Brabantsch-Duitsche Spoorwegen,. Maar omdat er vanaf het begin problemen met de financiën waren, werd ook vaak gesproken over 'Niets Beroerder Dan Schulden' of zelfs over "Nooit betalen Die Smeerlappen'.
Voor een dergelijke spoorlijn was veel grond nodig en alleen al in de gemeente Uden moesten 170 percelen worden onteigend. Ook in andere gemeenten was dat het geval: *dat ten algemeene nutte en ten name van de Noordbrabant-Duitsche spoorwegmaatschappij worden onteigend de eigendommen in de gemeenten Boxtel, Liempde, Schijndel, St. Oedenrode, Veghel, Uden, Zeeland, Mil, Haps, Oeffelt, Gennip en Ottersum, aangeduid in het plan en de kaarten.*

In het voorjaar van 1871 begon men ook in de gemeente Uden. Allereerst moest er een aarden baan worden aangelegd, waarop later de bielzen en rails werden gelegd. Hiervoor waren grote hoeveelheden materiaal naar de zogenaamde Millse Hut gebracht. Het aantal arbeiders nam met de dag toe.
Op 15 juli 1873 werd de lijn geopend. Tussen 1903 en 1905 werd het traject van Boxtel naar Mill dubbelspoors. Ten gevolge van de Eerste Wereldoorlog kwam de maatschappij in dusdanige financiële problemen, dat de lijn in 1919 werd overgedaan aan de Staats Spoorwegen, de huidige NS. Reeds in 1924 werd de lijn tot enkel spoor teruggebracht en er gingen duidelijk minder treinen rijden.

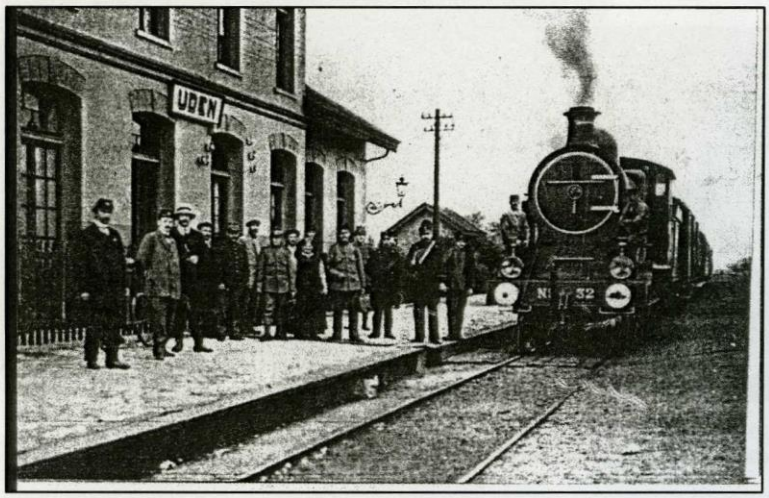

Fig. 2.21: Trein op het station van Uden

De situatie veranderde toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak en veel militair transport nodig was.
Toen de Geallieerden de Operatie Market Garden voorbereidden , waarbij het de bedoeling was in een keer vanuit België naar Arnhem door te stoten, werd de lijn als een gevaar gezien omdat de Duitsers hierover zowel manschappen als goederen konden vervoeren.
Daarom vonden vanaf 6 september 1944 een groot aantal aanvallen met vliegtuigen op de lijn plaats, ook bij de Kleuter.

Op woensdag 6 september werd omstreeks 3 uur in de middag in de Kleuter een personentrein beschoten, waarbij een Duitse spoorwegman, Johann Hermann, zwaargewond werd en later op de dag in het Sint Jansgesticht overleed.
De dag daarna werd omstreeks dezelfde tijd, ook in de Kleuter, een legertrein beschoten, die met doden en gewonden zijn reis naar Boxtel voortzette. Op zondagmorgen, de tiende september, was het rond 8 uur in de Kleuter weer raak, toen een trein met acht inzittenden werd beschoten, waarbij de twintigjarige Rudolf van der Meeren omkwam. Ook op 12 september werd een trein, die uit de richting Mill kwam, aangevallen, maar dit had geen persoonlijk letsel tot gevolg.

Na de bevrijding van Uden gingen de geallieerden de lijn voor hun transporten gebruiken. Toen Gennep in februari 1945 gevallen was, werd door de geallieerden veel materiaal ten behoeve van het offensief naar de Rijn over de lijn getransporteerd.

Na de oorlog werd vanaf mei 1948 in Uden weer begonnen met personenvervoer, maar twee jaar later in augustus 1950 werd dit weer gestaakt en werd de lijn alleen voor goederenvervoer gebruikt. Dit ging door tot 1972. Rond 1978 werden de rails verwijderd. Nu is het een ecologische verbindingszone.

De zandafgraving.
Algemeen is bekend dat de aanleg van de huidige visvijver in de Kleuter te maken had de spoorlijn.

Bij de aanleg in 1872 werd een eerste perceel ontgrond. Het “scherp zand”, niet diep onder het maaiveld aanwezig, werd gebruikt om de spoordijk te vormen.

Bij de uitbreiding van de lijn van enkel- naar dubbelspoors, in de periode van 1903 tot 1905, was opnieuw zand nodig.
In de besluiten van de gemeente Uden vinden we op 26 maart 1903:
Afgraven heide.
Aan de Noordbrabantsch Duitsche Spoorweg Maatschappij naar aanleiding van haar verzoek gedaan bij brief van 23 Maart j.l. no. 9192 vergunning te verleenen, om het aan deze gemeente in eigendom toehoorende perceel heide gelegen alhier in de Kleuter, kadastraal bekend sectie C no. 2713 groot 2 hectaren, 14 aren, 70 centiaren af te graven ter diepte van een meter onder bepaling dat daarvoor aan de gemeente zal worden gegeven eene vergoeding

van f. 20,00 per hectare, dat de om en over het perceel loopende wegen in hunnen tegenwoordigen toestand moeten worden gelaten en de werkzaamheden der ontgraving en het vervoeren van grondspecie de vrije passage over de wegen niet zullen belemmeren.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd de vijver van de Kleuter door de Belgen van het Vluchtoord gebruikt als zwemgelegenheid. Er werden zelfs een tiental kleedhokjes aangelegd. Echter al in 1916 leidde een en ander tot problemen:
In de Raadsvergadering van den 12 Augustus 1916 werd een bij gezegeld adres ingezonden klacht behandeld, ingediend door de Heeren A. Spierings en A. van de Ven, tegen de ergerlijke feiten, dat vele bewoners van het Vluchtoord by het baden in eene zwemgelegenheid in de nabyheid van spoorlyn, geheel naakt op het omlegen terrein gingen staan, waarvan dikwyls kinderen getuige waren tot groote ergernis der omwonenden en van de reizigers in de spoortreinen. Verder is in deze vergadering heel wat over het vluchtoord betreffende de bevolking, de inrichting, de leiding enz. in debat geweest.

De zwemgelegenheid werd hierna weer gesloten.

Fig.2.22: Zwemmen in de Kleuter.

Nol Verhoeven, die voor de Tweede Wereldoorlog in de Kleuter woonde, beschreef de afgraving als volgt:
De mensen die in de buurt woonden, gebruikten het water voor de was. Het was goed helder water. Soms werd er in gezwommen, voor de enkeling die kon zwemmen. In de zomer was de waterstand laag zodat er volopkon worden gebaad. De kans op verdrinken was dan minimaal. In de wintertijd werd er veel op geschaatst. De waterstand was dan hoog. In die tijd waren er veel strenge winters en dus volop gelegenheid en mogelijkheid om te gaan schaatsen. Jaren later, ik weet niet precies in welk jaar, is er een grote zandzuiger naar toegebracht. Er werd zand naar de oppervlakte gebracht door pijpleidingen. Dit werd gebruikt voor de wegen- en woningbouw. Duizenden kubieke meters zand werden er verwerkt. Het zand werd tussen de

vijftien en twintig meter diep uitgezogen. De firma Hein Exters uit Uden voerde dit werk enkele jaren uit. Na dit karwei werd door de gemeente Uden een grote visvijver aangelegd, die heden ten dage nog gebruikt wordt voor de recreatieve vis- en hengelsport.

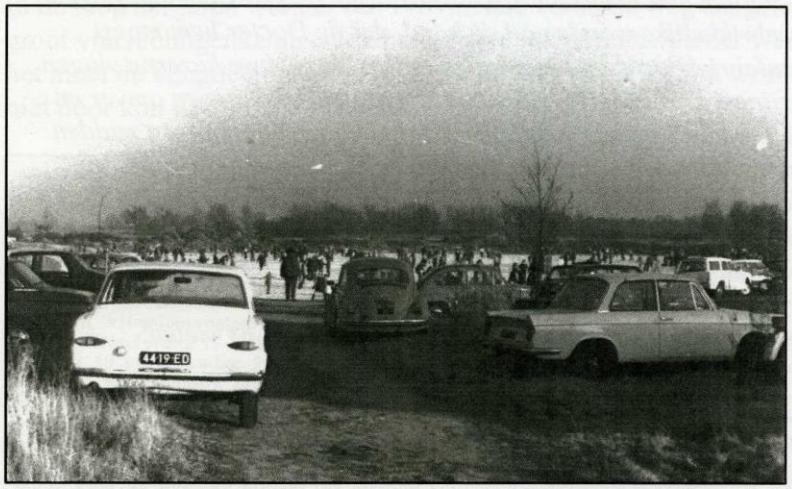

Fig.2.23: IJspret op de Kleuter in 1971.

In de zestiger en zeventiger jaren van de vorige eeuw is de plas vergroot om op die manier zand voor de realisatie van de uitbreiding van Uden te verkrijgen. Enkele jaren later kreeg de vijver een visbestemming.

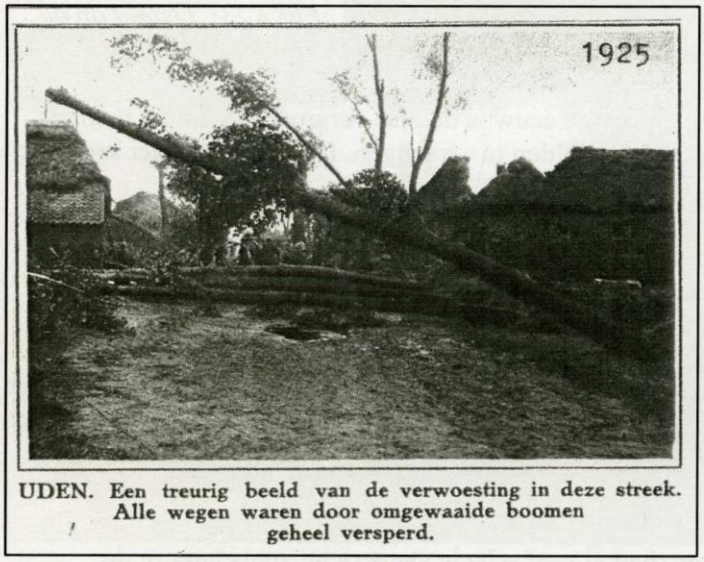
Noodweer.

Op maandag 10 augustus 1925 was het noodweer in Nederland. Met name de Brabantse dorpjes Langenboom en Zeeland en het Achterhoekse Borculo werden zwaar getroffen, waarbij zelfs dodelijke slachtoffers vielen.
Wat er gebeurde beschreef Noud Cornelissen, die in Zeeland woonde, later in een gedenkboekje:
Twee windhozen, een vanaf de Raam en de ander vanaf het Hultje, kwamen onze kant op. Boven de Udense hei, vlak voor het Oventje, kwamen ze bij elkaar.

De windhoos, die van de Raam kwam, had al veel schade aangericht, zoals later in de Udensche Courant was te lezen:

Maandagnamiddag 6 uur begon het te onweeren en verschrikkelijk te waaien. Er kwam een dikken rook uit het westen dat men meende dat het brand was. De brandklok werd geluid. Tegenover den koster waaiden er 2 lindeboomen omver, die den klinkerweg en de tramrails versperden. De draden van het electrisch net knapten af, tegenover van Tongeren viel er een lindenboom rakelings langs het huis en 2 palen van 't electrisch licht knapten door. Het dak van het Spoorwegstation werd grootendeels weggerukt met de gebinten, dakgooten en daklijsten, de zinken platen daarvan vlogen wel 200 Meter ver weg door de lucht. Een spoorwegwachter werd op de spoorlijn met zijn fiets opgenomen en ver weggeslingerd, hij

kwam tot stilstand en kroop achter een hoop steenen. De pas nieuwe asphaltkap van Coenen-Schoenmakers werd totaal weggerukt en dozijnen meters ver weggesmakt. Er vloog een zinken plaat door 't raam van het spoorwegwachthuisje bij Coenen. Op den Volkelsen weg sloegen de ramen uit 't huis, bij van den Broek, de zoon werd tegen de glasramen geslagen en bekwam daardoor zoo'n verschrikkelijke wonde aan de hand, dat de Docter hem moest verbinden. Het dak der hulzenfabriek werd fel beschadigd en van de nieuwe kazerne vlogen de pannen van 't dak met kozijnen. Op 't Marktveld vielen 2 groote lindeboomen omver en een canada bij M. Verputten. Op den Veghelschen Dijk knapten de canadaboomen midden door en versperden de tramrails. Aan den Leijgraaf werden 2 eiken omvergeworpen. Bij Adrianus Verkuijlen sloeg de bliksem dwars door 't huis en verbrijzelde 2 ramen. Op Koolder gingen wel 30 boomen omver en bij G. van der Rijt viel een zware canada op 't huis, het dak viel in en de zich daar bevindende groote kar werd doorgebroken. In Bitswijk en op 't Loo werden vele boomen ontworteld, bij J. v. Dieten in Bitswijk sloeg den bliksem in den paardenstal en van 't dak der Oliefabriek slingerden de pannen ver weg. Er vielen hagelsteenen half zoo groot als een kippenei.

UDEN. Een treurig beeld van de verwoesting in deze streek. Alle wegen waren door omgewaaide boomen geheel versperd.

Fig.2.24: Zo besteedde de pers ook aandacht aan de verwoestingen in Uden

Ook op de Kleuter was er schade. Zo waaide het dak van het woonhuis van de boerderij van Van de Berg eraf.
Dochter Odilia heeft hier vaak over horen vertellen:
Ze woonden nog niet zo lang op de Kleuter toen ze werden getroffen door 'n windhoos. Hierdoor waaide het hele voorhuis in. Toen moesten ze met hun hele kroost op stal gaan wonen. Versteegde heeft het voorhuis toen weer opgebouwd.

De vroegere hei

Gaan we terug naar 1850, dan zien we dat er tussen de Hoeven in Uden en Zeeland een grote heide lag, waar alleen een zandweg doorheen liep.
In de loop der jaren werd er een Provinciale verharde weg aangelegd. Er was tijdelijk een groot vluchtelingenkamp en de heide werd ontgonnen. Verder was er niet veel te beleven of het moet de vliegdemonstratie zijn, die in 1912 gegeven zou worden, maar die uiteindelijk niet door kon gaan.

13 mei 1912.

Vliegen te Uden.

Te Uden zullen, zooals reeds in 't kort gemeld, door den aviateur H. Convert, vanwege de Maatschappij „Aviator" te 's-Bosch vliegdemonstraties worden gegeven op Donderdag 16 Mei (Hemelvaartdag) Zondag 19 en Maandag 20 Mei. Als passagier zal vermoedelijk meevliegen de heer H. Willaert, leerling-aviateur uit Boxtel.

Het vliegterrein is gelegen ongeveer 20 minuten van de Kom der gemeente Uden en 1 minuut van den kunstweg Uden-Zeeland. Voor de noodige afwisseling zal door het comité zorg worden gedragen.

Het comité bestaat uit de heeren : E. J. Hermans, president; A. L. M. Schuurmans, vice-president; C. H. H. Jgn. Van Ophoven, 1e comm.; S. V. v. d. Putten, 2e comm.; H. J. L. Hoefs, secr.; F. A. Wolters, penningm.; W. C. Kersten; G. H. Peeters; H. J. Prinssen; J. M. H. Smeets; G. Van Tongeren en J. L. Van de Ven.

Fig. 3.1: Zo werd de vliegdemonstratie aangekondigd.

De weg naar Zeeland.

Toen rond 1850 plannen gemaakt werden om een verharde weg aan te leggen van Eindhoven naar de Maas, was men het snel eens over het eerste stuk. Dat werd gelegd over Sint Oedenrode, Veghel naar Uden.
In Uden liep de weg via de huidige Sint Janstraat, Kerkstraat en Kapelstraat naar de toenmalige kerk, die op het veldje bij de huidige Pius-kerk stond.
Men besloot hier de weg te splitsen. Een weg liep naar Nistelrode en van daar naar Heesch. De andere, voor ons meer interessante, liep via de Hoeven, door de hei, naar Zeeland.
In 1856 was deze weg klaar.Het eerste gedeelte, tot bij de Hoeven, was een klinkerweg, die daarna overging in een grintweg.
De ontwerpelijke weg neemt een aanvang onder Uden ten noorden der Roomsch Catholieke Kerk. ...volgt vandaar tusschen het Grootveld en het Udensche Veld, verder over het gehucht Hoeven en verder door de heide den bestaande weg tot aan de scheiding van Uden met Zeeland.

Zoals in die tijd gebruikelijk was, werd er op deze weg tol geheven. De tol (brier) stond zo ongeveer waar nu de straat De Brier is. Het tolheffen werd verpacht, meestal voor een periode

variërend van een tot drie jaar. De tolwachter woonde in de onmiddellijke omgeving om steeds beschikbaar te zijn om de tolboom te openen en het geld te incasseren.
In 1872 werd de tol op deze weg afgeschaft.

Jarenlang was dit een belangrijke verkeersweg. Zelfs bij de bevrijding van Nederland, tijdens de Operatie Market Garden, was deze weg de aanvoerroute naar Nijmegen en Arnhem.
Toen in 1964 de Rondweg werd geopend, kreeg de oude weg naar Zeeland een secundaire taak.

Ontginnen

Als we over ontginnen van heidegrond praten moeten we ons realiseren, dat dat op verschillende manieren gebeurde.
In Odiliapeel coördineerde de Heidemij de gehele ontginning en daar werd voor die tijd zwaar materieel zoals stoomploegen ingezet.
Op de Udense hei werd veel door particulieren ontgonnen, die een aangekocht stuk hei in eigen beheer bewerkten.
Zo'n familie was die van Van den Elzen.
De stamvader Hanneske groeide op bij de familie Verbruggen op Melle, vandaar ook de bijnaam voor hem en zijn nakomelingen: Verbruggen.
Hij trouwde en bleef op Melle wonen.
Het echtpaar kreeg vier kinderen, drie zonen (Driek, Dorus en Peer) en een dochter. Deze laatste stierf in 1918 aan de Spaanse griep. Van zoon Peer, die op 18 mei 1890 geboren werd, kan nog verteld worden dat hij de eerste dopeling in de nieuwe Petruskerk was.
De drie zonen trouwden en hebben zeer veel grond ontgonnen in de Udense hei, reden waarom we ze ook noemen in dit boekje.

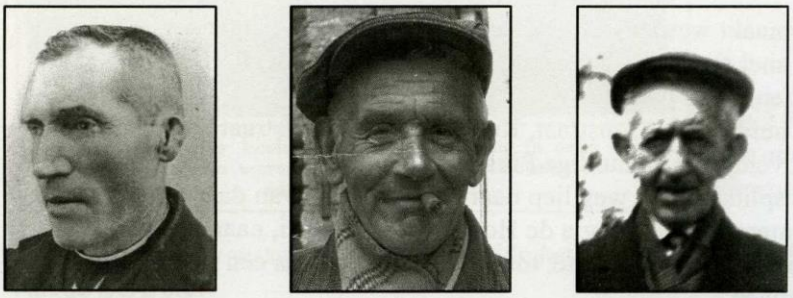

Fig. 3.2: De gebroeders Van den Elzen. V.l.n.r.: Driek, Peer en Dorus.

Hun werkwijze was als volgt: het perceel heide, dat ontgonnen moest worden, werd eerst zoals dat heette, "hard gelegd".
Men verzamelde op de hooibalken (dat is de hooizolder) het van het hooi gevallen hooizaad. Dit bracht men naar de hei en zaaide dat over de heide, zonder dat deze eerst geploegd of omgespit werd.

Nadat het gras opgeschoten was liet men vee op het perceel grazen. Zo veranderde in enkele jaren de begroeiing van hei in gras. Daarna werd het perceel geploegd en als eerste gewassen waren het meest geschikt: rogge, aardappels, boekweit en koolraap. Met het inbrengen van mest werd de jaren daarna de grond steeds vruchtbaarder.

Maar voordat het ontginnen, zoals hierboven beschreven, kon beginnen moest het eerst natuurlijk in eigendom verkregen worden. Het verhaal gaat dat de gebroeders daar op een bepaald moment wat problemen mee kregen. Op de openbare grondverkopen van de gemeente viel het op dat de klerk van de notaris in opdracht van de grootgrondbezitter Van Ophoven uit Mill regelmatig de hoogste prijs bood en daardoor de koper werd.
De gebroeders maakten toen blijkbaar ook een afspraak met de betreffende klerk en vanaf dat moment konden ze ook weer heide kopen.

Ook anderen verwierven, waarschijnlijk als belegging, percelen heide, die na ontginning werden verhuurd of verpacht. Zo had de Udense huisarts dokter Van Dijk jarenlang aan de huidige Landerlaan een aantal percelen weiland: “dokter van Dijks velden”.

Het Kamp.
In augustus 1914 brak de Eerste Wereldoorlog uit. Begin oktober vonden zware beschietingen op Antwerpen plaats, met als gevolg dat Nederland overstroomd werd door Belgische vluchtelingen. Diverse gemeenten, waaronder ook Uden, werden gevraagd om deze vluchtelingen tijdelijk onder te brengen. Later meldde het gemeentebestuur dat er in Uden wel een terrein voor een in te richten kamp beschikbaar kon worden gesteld.
Men dacht hierbij aan de heide tussen de Hoeven en Zeeland. Veel informatie over deze periode en het vluchtelingenkamp vinden we in het boekje van de Kruisheer Toon van den Elsen: Uden, 1900-1920, gezien door Herman Linnebank, Kruisheer.

5 Dec. Jhr. Charles Ruijs de Beerenbrouck was hier geweest om te onderhandelen met de burgemeester over ’t vestigen van een vluchtelingenkamp op de Zeelandse Hei even achter de Hoeven. Het water was goedgekeurd. De gemeente moest een stukje hei hiervoor afstaan.
Na nog wat politiek geharrewar werd met de regering een overeenkomst gesloten:
Tusschen den Staat der Nederlanden, ten dezen met machtiging van den Minister van Binnenlandsche Zaken, vertegenwoordigd door den Regeerings Commissaris voor Belgische vluchtelingen in Noord-Brabant en Zeeland Jhr. Mr. Ch. J. M.Ruijs de Beerenbrouck, wonende te Maastricht en de Gemeente Uden, vertegenwoordigd door Burgemeester en Wethouders, handelende ter uitvoering van het besluit van den Raad der gemeente, genomen in zijne openbare vergadering van den 10 December 1914 is overeengekomen als volgt:
1 Gedurende den tijd, dat herberging van vluchtelingen in een oord in Noord-Brabant gewenscht is, staat de gemeente Uden kosteloos in gebruik aan den Staat af, voor de inrichting van een vluchtelingenoord het aan de gemeente Uden toebehoorende terrein sectie B No 1455 en sectie C No 3282.

2 Zoolang het vluchtelingenoord in de gemeente Uden bestaat, worden in de gemeente buiten het oord geene onbemiddelde vluchtelingen van Rijkswege geherbergd of onderhouden.

De bedoeling was om een volledig op zichzelf staand kamp te bouwen met een capaciteit van ongeveer 10000 mensen. Ter vergelijking: de bevolking van Uden bestond toen uit ongeveer 6000 mensen. De leiding berustte bij een zogenaamde regeringscommissaris: J.P.A. Wilhelm.

Het eerste gedeelte dat men bouwde lag geheel in de huidige buurtschap Patershoek.
Het had een oppervlakte van ongeveer 35 hectaren.
Reeds op 14 december werd gemeld:
De werkzaamheden aan het kamp beginnen, 't afkappen van bossen, 't gelijk maken van het terrein.
Globaal gesproken had het eerst gebouwde gedeelte van het Vluchtoord, dus dat gedeelte dat in de buurtschap Patershoek lag, de volgende afmetingen: de huidige Landerlaan was de as van het kamp en werd Middenweg genoemd. Richting Zeeland strekte het kamp zich uit tot de huidige Grensweg en richting Uden was het kamp vanaf de Middenweg ongeveer even breed als richting Zeeland. De Middenweg liep ongeveer tot de plaats waar nu het huis Landerlaan 8 staat. Op dit terrein bouwde men 31 woonbarakken van 48 bij 14 meter. Zo'n barak bestond uit 11 kamers.
Verder waren er allerlei ondersteunende gebouwen, zoals ruimten voor werkverschaffing, scholen, magazijnen, een kerk, ziekenhuis, polikliniek, elektriciteitscentrale, badinrichting, PTT-kantoor, melkkeuken, politiebureau, apotheek en het bestuursgebouw.

Het bouwen gebeurde zeer snel en reeds in februari 1915 kwamen de bewoners in het Kamp.

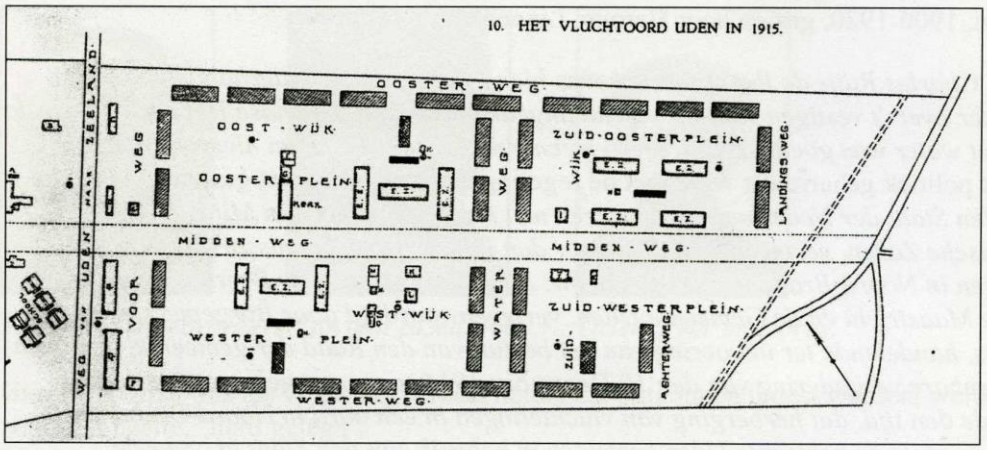

Fig.3.3: Kaart van het eerste gedeelte van het Vluchtoord, dat in het huidige buurtschap Patershoek lag. Op de plaats waar toen de Middenweg lag, ligt nu de Landerlaan.

Vanaf mei 1915 werd het Vluchtoord aan de andere kant van de weg naar Zeeland, bij de huidige Bosdreef, uitgebreid met het zogenaamde Villapark. Hiervoor bouwde men 146 uitneembare houten twee- of driekamerwoningen.

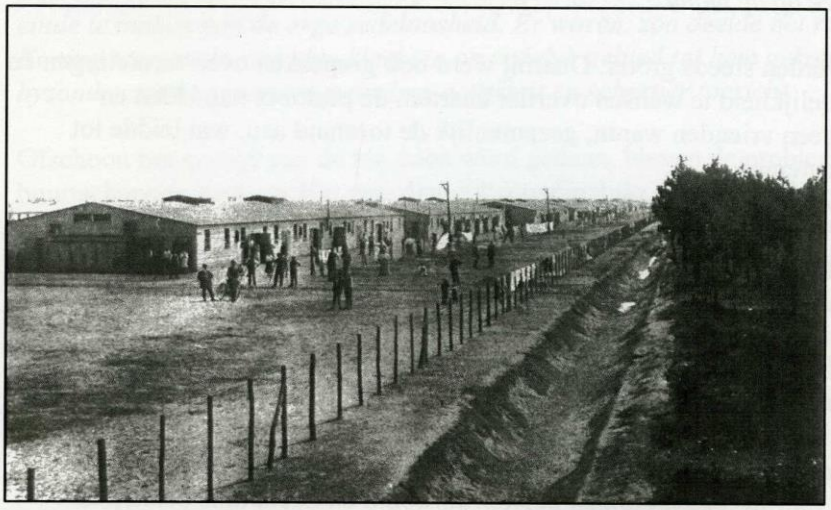

Fig. 3.4: Foto van het vluchtelingenkamp met de grote barakken.

Het Kamp en zijn omgeving

Zoals u zult begrijpen had de aanwezigheid van het Kamp en de grote hoeveelheid mensen veel gevolgen voor de Udense en Zeelandse gemeenschap en meer in het bijzonder voor de bevolking van de Hoeven en de Kleuter.

Het Kamp bracht veel welvaart naar Uden. De middenstand deed zeer goede zaken in de vorm van de leveringen die voor het Vluchtoord nodig waren.
Intussen profiteerden veel Udenaren van het Vluchtoord. Daar vielen goede zaken te doen. Linnebank laat zo tussen de regels door merken dat er nogal wat mensen zijn die zich verrijken aan het kamp. Hij concludeert dat er ondanks oorlog en mobilisatie welvaart is in Uden.

Maar ook een aantal boeren had voordeel van het Kamp. Op de zeer grote hoeveelheden verzamelde menselijke uitwerpselen, beer genaamd, kon worden ingeschreven. Deze werden als mest op het schrale land gebruikt. In maart 1916 was het even schrikken toen er ziekten in Uden waren, die men toeschreef aan deze meststoffen.
Er zijn 'n paar tyfusgevallen onder den boer van Uden. Die lui haalden toevallig den beer van 't vluchtoord. Nu gaan de vijanden van het kamp verband zoeken tussen die twee omstandigheden. 'n Straf Gods? Toevallig kunnen ze gelijk hebben. De dokter van Nistelrode verklaarde dat iemand die, nuchter en wel, uren lang met een zodanige beer bezig blijft, wel 'n ziekte daarvan kán krijgen.

Echter ook andere schaduwzijden, die irritaties veroorzaakten:
Drie zatte meiden van 't Vluchtoord zetten de hele straat overhoop. Ze zijn strondzat. Ze hebben 't gekregen bij Verheien (Toko). Ze worden als varkens door de politie op 'n kar gelajen. 't Schuim staat ze op de mond.

De negatieve geluiden werden steeds groter. Daarbij werd ook gesproken over vernielingen en diefstal. Toen ook de zedelijkheid te wensen overliet kaartten de pastoors van Uden en Volkel, die anders toch geen vrienden waren, gezamenlijk de toestand aan, wat leidde tot behandeling in de gemeenteraad.
Hierover werd Geduteerde Staten als volgt ingelicht:
In de Raadsvergadering van den 12 Augustus 1916 werd een bij gezegeld adres ingezonden klacht behandeld, ingediend door de Heeren A. Spierings en A. van de Ven, tegen de ergerlijke feiten, dat vele bewoners van het Vluchtoord by het baden in eene zwemgelegenheid in de nabyheid van spoorlyn, geheel naakt op het omlegen terrein gingen staan, waarvan dikwyls kinderen getuige waren tot groote ergernis der omwonenden en van de reizigers in de spoortreinen. Verder is in deze vergadering heel wat over het vluchtoord betreffende de bevolking, de inrichting de leiding enz. in debat geweest.
By een volgende raadsvergadering, die van 11 September 1916 werd besloten, den Heer Regeeringscommissaris voor de Vluchtelingen in Noordbrabant en Zeeland te kennen te geven, - van welke kennisgeving den Heer Regeeringscommissaris van het Vluchtoord ook mededeeling werd gedaan dat alhier veel last werd ondervonden van de honden, welke op het Vluchtoord worden gehouden en verzocht, om maatregelen te nemen dat daarin spoedig afdoende verbetering werd gebracht. Ook werden in dezelfde vergadering nog verschillende andere klachten over het Vluchtoord geuit, o.a. werd door verschillende Raadsleden ernstig geklaagd dat er andere menschen dan Belgische Vluchtelingen kwamen in 't Vluchtoord en werd om te voorkomen, dat hiermede niet zoude worden voortgegaan met het opnemen van allerlei elementen waartoe men later niet de bevoegdheid zal hebben deze te kunnen uitzetten uit deze Gemeente, besloten zich te wenden tot de Minister van Binnenlandsche Zaken, om de Regeering er op te wyzen, dat de terreinen, die aan het Ryk zyn afgestaan, ter opname ALLEEN van Belgische vluchtelingen, ook worden gebruikt ter opneming van allerlei hulpbehoevende Nederlanders, die van elders ook van binnenlandsche Gemeenten, daarheen worden gezonden, wat in stryd is met de bedoeling, waarmede de gronden door den Raad dezer Gemeente kosteloos zyn afgestaan.
Er werd op 5 October d.a.v. eene raadsvergadering gehouden en alweder kwamen van verschillende Raadsleden klachten over het Vluchtoord in behandeling, en na een heftig debat werd toen MET ALGEMEENE STEMMEN besloten, den Heer Regeeringscommissaris voor de Vluchtelingen in Noordbrabant en Zeeland, den Heer aanvrager namens de Regeering tot het oprichten van het Vluchtoord , uit te noodigen, in eene openbare raadsvergadering alhier te komen, ten einde zich alsdan te verklaren over de hangende zaak en de vroegere betreffende het Vluchtoord gedane beloften.
Hierop volgde eene Raadsvergadering, gehouden den 11 November 1916, waarby een talryk publiek aanwezig was. Deze vergadering was uitsluitend belegd tot behandeling van klachten en bezwaren over het Vluchtoord en waarin uitgenoodigd was de voormelde

Regeeringscommissaris voor de Vluchtelingen in Noordbrabant en Zeeland, de Heer Jhr. Mr. Ch. Ruys de Beerenbrouck. In deze vergadering zyn door de Raadsleden veelvuldige en ernstige klachten naar voren gebracht en werd met klem aangedrongen bij den Heer Ruys de Beerenbrouck, op meer en betere politieregeling van het Vluchtoord, ook om daardoor een einde te maken aan de erge zedeloosheid. Er waren, zoo deelde het raadslid-geneesheer Dr. Koning toen mede, ernstige klachten op zedelyk gebied tot hem gekomen en hy drong er nog byzonder sterk op aan tot meerdere activiteit en scherper toezicht.

Ofschoon het nodige aan de klachten werd gedaan, bleven de problemen met name in de buurtschappen bestaan. Het was dan ook begrijpelijk, dat toen de Belgen na de wapenstilstand van 11 november 1918 naar hun geboorteland terugtrokken, de Udense bevolking het Kamp zo snel mogelijk ontmanteld wilde hebben, omdat men bang was dat de Nederlandse regering de vrijkomende barakken beschikbaar zou stellen aan dakloze Nederlanders.

Bij de wapenstilstand was het aantal bewoners van het Vluchtoord ongeveer 7000 en gedurende de gehele oorlog waren er ongeveer 14000 vluchtelingen gedurende korte of langere tijd gehuisvest.

De ontginningshuizen
In de buurt van het Vluchtoord zijn een aantal ontginningsboerderijen gebouwd, waarvan nu de geschiedenis volgt.

Lange Goorstraat 1
Vanaf de invoering van de straatnamen in Uden heeft deze boerderij al deze adressering. Daarvoor was het Vluchtoord D 68.

In het kader van de werkverschaffing in het vluchtelingenkamp was er ook een werkafdeling "Heideontginners". Zij werden in meerdere gemeenten in de Peel ingezet. Ook in Uden aan de rand van het Kamp werd op deze manier veertien hectaren heidegrond ontgonnen.
Burgemeester Thijssen was hier zo enthousiast over dat hij dit op 30 juni 1917 in de gemeenteraad meedeelde.
Op 27 november 1917, dus toen het Vluchtelingenkamp nog volledig bevolkt was, gaf de gemeente aan de landbouwer Th. M. (Dorus) van der Ven uit Zeeland een vergunning om een boerderij nabij het vluchtoord te bouwen op perceel C 1620.
Dorus was afkomstig uit Zeeland en hij en zijn familie waren echte ontginningspioniers. Zij waren onder andere actief in Zeeland, in Nistelrode in de Rekt, in het huidige Odiliapeel en in de Patershoek. Marja Lunenburg, die een boekje over de familie schreef, typeerde Dorus als volgt:
Hij heeft veel grond ontgonnen, vooral in Odiliapeel. Als hij grond ging ontginnen dan was hij de hele week van huis en sliep 's nachts bij de paarden, om dan 's morgensvroeg weer met zijn werkzaamheden te beginnen.

Hij bouwde dus in 1917 een boerderij en hierin was direct na de bouw een soort café gevestigd, dat bezocht werd door de bewoners van het Vluchtoord. Een aantal jaren daarna, in 1922, trouwde hij met Maria van Dijk uit Erp.
Nadat het gezin enkele jaren in de boerderij had gewoond, bouwde Dorus in 1927 een tweede boerderij aan de Landerlaan en ging daar wonen (zie het perceel van Landerlaan 8).
De boerderij D 68 verhuurde hij eerst aan De Wit, die enkele jaren later naar Handel verhuisde en daarna aan Jan Pepers. Jan kwam uit Boerdonk en was getrouwd met Dina Verhoeven uit Vorstenbosch.

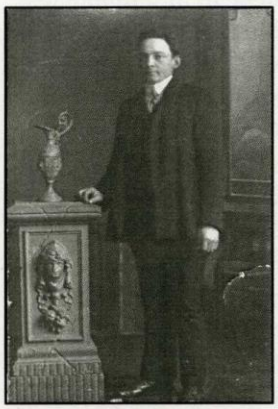

Fig.3.5: Jan Pepers en zijn vrouw.

Jan Pepers had enkele koeien en was daarnaast "romboer". Dit wil zeggen dat hij met paard en kar bij de boeren de melkbussen ophaalde en die naar de melkfabriek bracht.
In 1933 brandde de boerderij af en ook de koeien kwamen om in de brand. De boerderij werd weer opgebouwd. In die periode van opbouw woonde het gezin Pepers even in bij de familie Barten en later in een noodbarak.

Fig. 3.6: De dochters Nellie en Jaantje Pepers in 1933.

In 1952 ruilde de familie van der Ven en Pepers van boerderij, zodat Dorus met zijn gezin weer op zijn eerste boerderij terugkwamen.

Fig.3.7: Foto van de verhuizing in september 1952.

In 1955 trouwde zoon Cornelis van de Ven en nam de boerderij over. Vader Dorus en broer Henk bleven nog jaren bij het gezin van Cornelis wonen.

Fig. 3.8: Het gezin van Cornelis van der Ven.

Later naam de zoon van Cornelis, Theo het bedrijf over. Deze laatste verkocht in 1990 zijn boerderij aan de gemeente Uden. Sindsdien verhuurt de gemeente het huis.

Fig.3.9: De boerderij van Van der Ven. Lopend langs de wagen Dorus van der Ven.

Het Perceel van Landerlaan 8

Vroeger stond hier een boerderij Landerlaan 2, eerder genoemd Vluchtoord D 67.
Eind 1926 kreeg Dorus van der Ven de vergunning om op deze plaats, zoals dat omschreven werd, een woonhuis met stalling te zetten.
Toen deze in 1927 klaar was verhuisde Dorus met zijn gezin naar dit nieuwe huis.

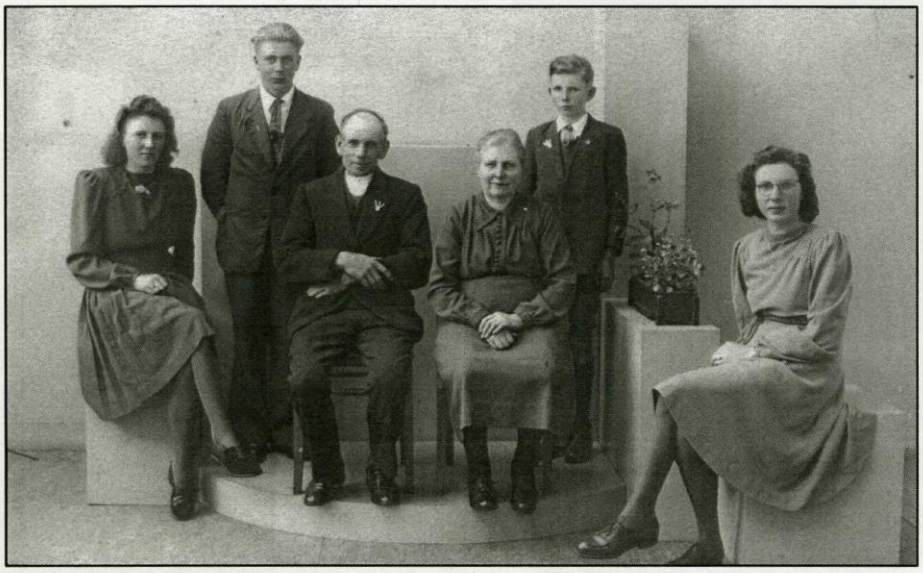

Fig.3.10: Het gezin van Dorus van der Ven.

In dit huis maakte de familie Van der Ven de oorlog mee en jaren daarna weet zoon Henk zich hierover nog het een en ander te herinneren:
In de omgeving van de boerderij waar de van der Vens woonden, stond tegen de bossen een zwaar Duits geschut, met zoeklichten en barakken, waarin soldaten woonden, die het vliegveld in Volkel moesten beschermen. Maar de Engelse vliegtuigen hadden dit geschut ontdekt en voor de Operatie Market-Garden gingen ze dan ook over tot het bombarderen van het Kleine Duitse honk. Henk was op het land aan het werk. De bommen vielen echter niet waar ze terecht moesten komen, maar waar Henk aan het werk was. Door de luchtdruk werd Henk tegen de grond gedrukt en raakte hij even bewusteloos. Bij het bombardement zijn drie bommen in de buurt van de boerderij gevallen.

In 1948 ging Dorus van de Ven terug naar zijn huis in de Lange Goorstraat en de huurder van dat huis kwam in het hier beschreven huis wonen. Die huurder was Jan Pepers. Toen Jan in 1947 stierf bleef zijn weduwe en later ook het gezin van dochter Grada, die met Hommeles was getrouwd op de boerderij wonen, tot die in 1958 afbrandde. De Udensche Courant van 5 september 1958 schreef:
Heden, vrijdagmorgen, brandde het huis van de fam. V. Hommeles-Pepers in de Kamp tot de grond toe af. H. was naar de markt, de grootmoeder en de kinderen naar de kerk i.v.m. eerste Vrijdag en zodoende was alleen de vrouw thuis en werkte in de stal. Toen zij door 't geknetter gealarmeerd werd, kon zij slechts zelf de vlucht nemen, zo snel breidde het vuur zich uit. Hoewel de brandweer spoedig aanwezig was, kon zij slechts nablussen. De verzekering dekt slechts gedeeltelijk de schade.

Fig. 3.11: De afgebrande boerderij met daarvoor Dina Pepers-Verhoeven.

Na de brand werd de boerderij niet meer opgebouwd, maar afgebroken. Later kocht Albers het perceel, waar de boerderij had gestaan met een vergunning voor een nieuw te bouwen huis en bouwde daar het huidige huis Landerlaan 8.

Landerlaan 4

Vroeger was het huisnummer 1 en nog vroeger Vluchtoord D 66.
Marinus Thomassen en zijn vrouw Cecilia Verbruggen, beiden in Herpen geboren, trouwden daar op 13 mei 1919. Uit het huwelijk werden twee kinderen geboren.
Zij woonden in een boerderij, die op de plaats stond waar nu de tuinbouwkassen van Martien van de Brand aan de Industrielaan staan en die toen bij het gehucht Melle hoorde. Cecilia stierf in 1928.
Marinus hertrouwde op 6 april 1929 met Dina van de Wijst, een weduwe, die uit haar eerste huwelijk, met een man die eveneens van de Wijst heette, drie kinderen had.
In 1929 bouwde Marinus zijn nieuwe boerderij. Het perceel had hij eerst in huur van de gemeente, maar voordat hij er een boerderij ging bouwen, kocht hij het.

Fig. 3.12: Huwelijksfoto van de dochter van Marinus Thomassen en zijn eerste vrouw Cecilia. Zittend links van het bruidspaar Marinus en rechts zijn tweede vrouw Dina. Staande rechts van de bruid zoon Bertus de latere bewoner.

Uit het huwelijk van Marinus en Dina werden vijf kinderen geboren, waaronder Bertus. Deze trouwde in 1959 met Nelly van de Broek en nam de boerderij van zijn ouders over.

Bij de bouw van een nieuwe schuur bij de boerderij kwamen nog resten van de oude wasserij van het Belgische Kamp te voorschijn.

Fig. 3.13:Trouwfoto van Bertus Thomassen en Nel van de Broek.

Het perceel van de huidige Schoenenreus

De boerderij, die daar stond had als adres Vluchtoordweg 2, daarvoor Nieuwe Goorstraat 2 en nog eerder Vluchtoord D 69.

Eind 1926 vroeg de grootgrondbezitter Ignatius van Ophoven, een bouwvergunning aan voor een boerderij op het perceel waar de huidige Schoenenreus zijn pand heeft. Toen de boerderij klaar was, kwam er Jan Barten, die gehuwd was met Elisabeth Papen, wonen.

Fig.3.14: De boerderij van Barten.

Deze familie kwam oorspronkelijk uit Duitsland. De boerderij kenmerkte zich door de slechte kwaliteit van de grond. Deze was namelijk ontzettend hoog en droog. Zeker in droge jaren was de opbrengst laag. In 1951 verkocht Jan Barten zijn boerderij met 22 hectaren grond voor fl. 15.400.

Fig.3.15: De familie Barten.

Nadat er korte tijd de familie Van Dinther en daarna de familie Herweier hadden gewoond, kocht in 1959 Kees van Dun uit Gilze en Rijen, die getrouwd was met Dien Horsten deze boerderij. Later vertelde Kees, dat hem al spoedig nadat hij de boerderij had gekocht, berichten ter ore kwamen, dat de kwaliteit van de grond zo slecht was en dat zijn faillissement niet lang op zich zou laten. Kees zag al heel gauw in dat de verhalen een kern van waarheid hadden, want met name in een droge zomertijd, "verdroogde" de gehele oogst. Als een van de eerste, waarschijnlijk zelfs de allereerste boer in Uden, kocht Kees daarom een regeninstallatie en hij heeft deze veelvuldig gebruikt.

Fig.3.16: Het gezin van Kees en Dien van Dun.

In 1982 nam zoon Geert de boerderij over.

Hij verkocht ze in 1991 aan de gemeente omdat het gebied een industriële bestemming kreeg. Ze werd daarna gesloopt en op die plaats werd een industrieterrein aangelegd.

Osseweg 3

Vroeger had deze boerderij als adres Oude Goorstraat 1 en daarvoor Vluchtoord D 67a. Jan van Driel van de Raam kocht van de gemeente een stuk ontgonnen grond en een stuk hei. Hij bouwde er in 1932 een boerderij op. Als eerste bewoner kwam er de dochter van Jan, Martina, die trouwde met Jan Wijdeven, wonen.

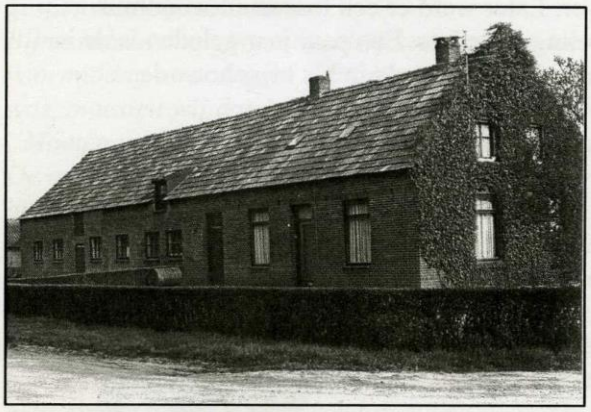

Fig. 3.17: De boerderij Osseweg3.

Fig. 3.18: Links het echtpaar Jan Wijdeven-van Driel en rechts Has van Driel-van Katwijk

Toen het echtpaar Wijdeven in 1945 naar de Hoeven verhuisd was, werd Has van Driel, een broer van Martina, met zijn gezin de nieuwe bewoner. Toen in 1954 vader Jan van Driel stierf vond de boedelscheiding van de drie boerderijen, die hij bezat, plaats. Door de zonen werd "spierke" getrokken. Dit hield in dat men ongezien koos uit een aantal stokjes of strosprietjes van ongelijke grootte. Degene, die het langste stokje had werd de eigenaar van de betreffende boerderij.
Op deze manier werd Dort van Driel, die getrouwd was met Hanneke van der Heijden, de nieuwe eigenaar van Osseweg 3.

In 1972 nam Dorts zoon Marius het bedrijf over. Later werd er een losstaand woonhuis bijgebouwd en veranderde door de ruilverkaveling het adres. Een paar jaar geleden is de in 1932 gebouwde boerderij afgebroken. Marius woont nog steeds in het bijgebouwde woonhuis.

Fig.3.19: Dort van Driel met zijn gezin.

We kunnen ons in deze tijd bijna niet meer voorstellen op welke manier de bewoners van zo'n afgelegen boerderij in de vijftiger en zestiger jaren leefden. Daarom nu het verhaal van Marius van Driel:
Als zesjarige kwam ik in 1954 te wonen aan de Oude Goorstraat. Op de weeg (Lage en Hoge Randweg) hadden we veel buurtbewoners kortbij, een harde weg voor het huis, elektriciteit en waterleiding. Maar in het kamp was het koud en donker. Er was geen waterleiding en er was geen licht. Alleen een zandweg en buren die ver weg woonden. Al snel ging je die open

ruimte waarderen waar je ongemoeid kon ravotten en van de natuur kon genieten, naar de bossen ging om eekhoorns te vangen. In de lente werden bijna alle sloten uitgestookt.
Van november tot half maart kwamen alleen de bakker, de kruidenier en de postbode aan huis, mits de weg begaanbaar was. Anders moesten we het brood en de post op de Hoeven ophalen.
Na half maart kwamen de boeren van Melle en de Kleuter met een halve kar mest kijken of ze weer het land op konden. In de winter stonden de velden veelal onder water en soms ook de weg. Bij vorst kon je zo achter het huis schaatsen. Je maakte met je fiets over het fietspad een diep spoor door de grond als na de winter de vorst uit de grond ging. Vele broeken zijn zo gesneuveld bij het vallen.
Bijna iedere dag gingen we drie keer op en neer naar het dorp (naar kerk - naar huis- voormiddag naar school - naar huis- namiddag naar school - naar huis) en als er iets tekort was, moesten wij dat meebrengen uit de winkel en op laten schrijven. Dat ging dan geheid zo: "Moeten we ut opschrijve? Ben de gij ene van Van Driel uit ut kamp?" "Ja, uit het kamp!"
De mechanisatie in de landbouw kwam op gang, wat een grote negatieve werking had op de berijdbaarheid van de grondwegen. Er werden ook meer auto's aangeschaft, die dan weer de fietspaden kapot reden en waar wij met de fiets dan weer door moesten modderen tot aan Melle (ongeveer bij de Rooi school). Zo is het 'n enkele keer gebeurd dat in de Mellese sticht diepe sporen in het fietspad zaten en dat je met je fiets omging en in de sloot viel, in het bruine get-water en de kikkerdril. Dan kon je weer naar huis en werd er water uit de pomp in een teil gedaan en kon je je wassen, schone kleren aan en nadat de fiets ook schoongemaakt was, kon je weer richting school.

Ook bij ons werd een auto aangeschaft in 1965, een Dafje. In de zomer was de zandweg goed berijdbaar, maar in de winter gingen we eerst via de Osseweg naar de Millse baan en dan richting Uden. Ging dat niet meer dan reden we richting Zeeland (Oventje) en net voor het Oventje linksaf door de bossen en dan kwamen we achter de Corridor uit. Dan reden we naar de Hoevenseweg en dan naar Uden. De rest van de wegen was met de auto onberijdbaar.
Door de diepe sporen die in de winter in de grondwegen waren gereden moesten we over de ruggen rijden. Schoof je eraf dan lag je met de wielen los of op zijn kant. Dan liep je maar naar huis om met drie man terug te gaan en de auto te lichten of recht te zetten. Dan kon je je weg weer vervolgen. We hebben ook verschillende auto's eruit moeten trekken van gestrande automobilisten. Dit gebeurde met het paard. Altijd vroegen ze; "En wat heb je verdiend?" maar ze hadden nooit geld bij zich en zouden later wel komen betalen, maar de eerste moet nog komen. Met de ruilverkaveling zijn veel van die problemen opgelost.

Hoogspanningsleiding

Toen tijdens de Eerste Wereldoorlog de plannen voor elektriciteitsvoorziening in Noord-Brabant concreet werden, werd de PNEM opgericht en begon men in Geertruidenberg een elektriciteitscentrale te bouwen. Om de stroom op de gewenste plaatsten te krijgen was een distributienet nodig.
Dit zou uiteindelijk bestaan uit een 50 kV-ringleiding, waarvan aftakkingen naar de diverse gebruikers gelegd zouden worden.

In dat kader werd besloten de 50 kV-leiding van Geertuidenberg naar Den Bosch via Uden door te trekken naar Helmond. In Uden zou dan ook een 50 kV-onderstation nodig zijn.

In 1917 begon men met de bouw van de leiding, op dezelfde plaats als waar deze leiding nu nog loopt. De stalen elektriciteitspalen waren echter aanzienlijk kleiner als nu.
Door de oorlog was er een grote schaarste aan staal, koperdraad en isolatoren. Hierdoor verliep de bouw moeizaam.
In 1918 kwam het gebouw van het onderstation, dat nu nog bestaat en waarin het vestzaktheater Naat Piek gevestigd is, gereed.
In 1919 kon de leiding in gebruik worden genomen.In het begin had men veel storingen.
De storingen werden namelijk tegen het einde van December ernstiger en menigvuldiger, hetgeen aan abnormale oorzaken te wijten moest zijn. Het personeel was dag en nacht in de weer om deze storingen op te sporen en te verhelpen, waarbij bleek dat kwaadwilligen in de omgeving van Uden takken en ijzerdraad op de hoogspanningsleiding wierpen. De hevige kortsluitstroomen, welke daardoor ontstonden, stelden deze lijn, evenals de installatie der centrale, aan heillooze krachtproeven bloot.

De Vuilstort.
Waar nu skiberg "de Schans" is, was in de zestiger jaren een zandafgraving. Deze is later gebruikt als begin van de aan te leggen vuilnisbelt.
Harrie van den Brand, die jarenlang vanuit de gemeente bemoeienis had met de belt, herinnert zich het volgende:
In het begin van de zestiger jaren van de vorige eeuw, toen de vuilstort op Hemelrijk vol dreigde te raken, is er een begin gemaakt met de inrichting van de vuilstort aan de Vluchtoordweg. De eerste vier hectaren werden 20 meter diep uitgezogen en men dacht daar genoeg aan te hebben. Echter begin jaren zeventig was een uitbreiding nodig. Door de toename van het aanbod van huisvuil, puin en industrieafval was het eerste gat te snel gevuld. Ook groeide het besef dat storten wel eens vervelende gevolgen zou kunnen hebben voor het grondwater. De volgende uitbreiding van acht hectaren werd tot het grondwater afgegraven en men ging de hoogte in. Om ruimte te sparen werd alles wat wilde branden opgestookt, wat de nodige overlast bezorgde aan de bewoners rond de stortplaats. Klagen leek niet te helpen en alleen bij oostenwind, als de rook richting Uden trok, werden er maatregelen genomen. Toezicht bij het storten werd noodzakelijk om de gemaakte kosten vergoed te krijgen en illegaal storten te voorkomen. Vooral bij het storten van industrieafval werden in de buurt de nodige vraagtekens gezet. Vrachtwagens die na sluitingstijd toch konden lossen riepen de nodige vragen op. Geen wonder dat bij verlenging van vergunningen de buurt protesteerde.
Kinderen die op school kwamen kregen opmerkingen dat ze naar rook stonken, er was overlast van meeuwen, kraaien en eksters op nabij gelegen weilanden, maar ook de vrees voor vervuiling van het grondwater door de industriële lozingen nam toe.
Maar het had ook zijn voordelen: had men afval, dan kon men het op korte afstand kwijt. De nieuwste singles van E.M.I. draaide men al een paar maanden voor ze in de winkel te koop waren. Een krasje erop of wat braam aan de rand werden voor lief genomen.

Mede dank zij bezwarenprocedures en slechte ervaringen op andere plaatsen groeide bij de provincie het besef dat er meer zorgvuldigheid nodig was bij het storten van afval. Een vergunning onder voorwaarden van afdichting van de bodem, een verbod op stoken en verdichting en dagelijks afdekken van het afval waren hiervan het gevolg.
Begin jaren negentig werd de stortplaats overgenomen door het Streekgewest, dat er een regionale stortplaats van wilde maken. Pogingen daartoe liepen echter vast in procedures en de belt werd gesloten en afgedekt. Wat er overgebleven is is een berg met een mooie skipiste.

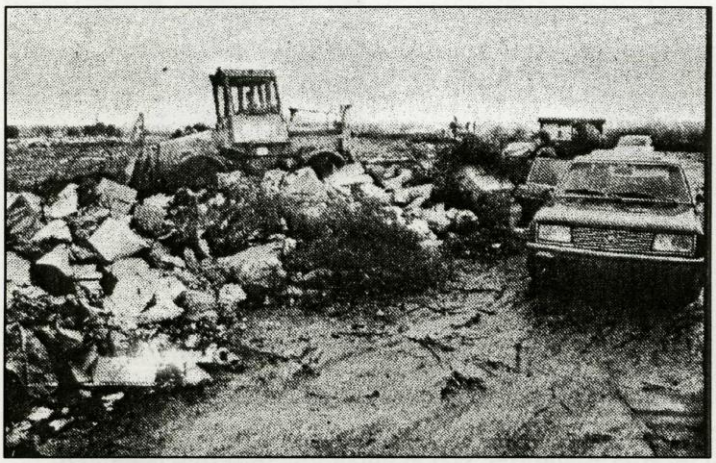

Fig. 3.20: Zo kwam de vuilnisbelt in de krant

De resten van Raam en Melle

Een aantal huizen, die nu tot de Patershoek behoren, maakten vroeger deel uit van de inmiddels door de uitbreiding van Uden verdwenen uithoeken Melle en de Raam.
Het is nu moeilijk voor te stellen dat, toen de Industrielaan er nog niet lag, de huidige huizen Industrielaan 36 en Bijland 820 buren waren.
Dit laatste huis stond toen ook aan de Patersweg en had als huisnummer 1 en daarvoor Melle 137a. Het werd bewoond door de familie Dot Selten.

Fig. 4.1: Als de Industrielaan iets meer richting Uden was gelegd, had dit huis (Bijland 820) nu ook bij de buurtschap Patershoek gehoord.

Vroeger lag er op de plaats waar nu de wijk Raam ligt, een gehucht met dezelfde naam. De Raam grensde aan de hei en de randen van de hei waren in de loop der jaren ontgonnen.
In 1832 stond er aan de oostelijke kant van de Raam, zo ongeveer waar nu de achtertuin van Vluchtoord 23 is, een klein huisje van de wever Jan van de Ven. Wat later met dit huisje precies gebeurd is, is niet duidelijk.
Later kwamen er meer huizen in dit gebied te staan.
Het betreft de volgende huidige adressen:

<u>Oude Millsebaan 2</u>
Vroeger was de adressering Millsebaan 24 en daarvoor Raam D 142. Er is nog niet achterhaald wanneer dit huis is gebouwd, maar niet uitgesloten mag worden dat dit gebeurd is toen Has van Lijssel trouwde. Has was in 1883 in Velp geboren en was weduwnaar en bij Willem van der Walle in de kost. Hij verdiende zijn brood als grondwerker. Zo leerde hij zijn vrouw Petronella van de Ven, een zus van de vrouw van Driek van de Berg uit de Kleuter, kennen. Toen ze trouwden hebben ze waarschijnlijk het huisje gebouwd. Toen Petronella overleed vereenzaamde Has steeds meer en werd op het laatst zelfs een kluizenaar genoemd. Hij ging bij familie van Summeren melk halen, totdat hij op een dag niet meer kwam. Van Summeren ging eens kijken en trof Has dood aan. Hij zat aan tafel met de lamp aan en was in eenzaamheid gestorven. Het huis en de karige huisraad van Has werd in 1960 verkocht door de notaris.

Fig.4.2: Trouwfoto van Ben de Wild en Bertha van de Biggelaar.

Ben en Bertha de Wild kochten het huis en kwamen er met hun vijf jongens wonen. Aldaar werd het gezin uitgebreid met nog een jongen.
Bertha overleed in 1965. Ben hertrouwde met een weduwe uit Hazerswoude, Jo van Spierenburg. Zij had uit haar eerste huwelijk twee jongens. Samen dus acht jongens.

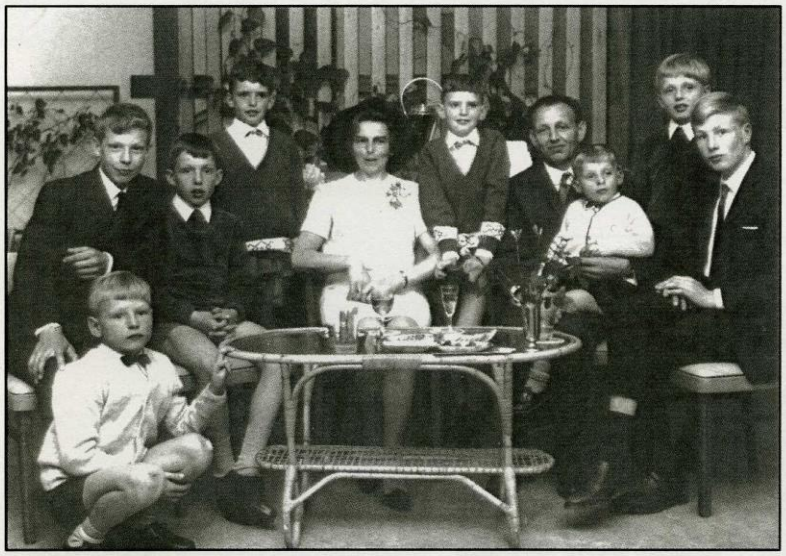

Fig. 4.3: Trouwfoto van Ben en Jo. De twee staande jongens aan weerszijde van de bruid zijn haar zoontjes uit haar eerste huwelijk. De andere kinderen zijn uit het eerste huwelijk van Ben.

Ben overleed in 1986 en nu woont zoon Toon in het huis.

Vluchtoordweg 25
Vroeger was dit Boomstraat 2 en daarvoor Raam D 144.

Wanneer de boerderij exact gebouwd is, is niet bekend maar zeker pas na 1832.
In de dertiger jaren van de vorige eeuw woonde er Hannes van Ravestein, die rond 1925 trouwde met Coba Verhallen, die in Schaijk geboren was. Uit het huwelijk werd een dochter geboren. Hannes zelf was in januari 1886 op de Vloed in Volkel geboren. Hij kon prachtig vertellen. Zo vertelde hij dat in december 1886 zijn moeder weer een baby kreeg en dat er toen op de vensters van zijn ouderlijk huis werd geschreven: Wat een gelukkig paar, twee oogsten in één jaar.
In 1947 hebben Hannes en Coba hun boerderijtje verkocht aan Willem van der Sangen, die geboren was in Dinther en getrouwd met de Udense Gerarda van der Burgt.

Fig. 4.4: Het echtpaar Van der Sangen.

In 1982 kwam er de dochter Ria, die trouwde met Ad Jansen, wonen.

Fig. 4.5: De boerderij van Van der Sangen.

Vluchtoordweg 21

Het vroegere adres was Boomstraat 4 en daarvoor Raam D 143.
Ook van deze boerderij is de oprichtingsdatum niet bekend, maar zeker na 1832.
Karel van de Elzen, bijgenaamd Bim, was de eigenaar en later Jan Donkers. Later kochten Bert en Cis Pennings het. Zij waren in 1923 getrouwd. Cis was een Raamse en Bert kwam uit Sint Oederode. Na hun huwelijk hadden ze drie jaar in Olland gewoond en daar drie kinderen gekregen. In 1927 woonden ze in Sint Oedenrode en werd ook daar een kind geboren. In Uden, waar ze vanaf 1927 woonden, kwamen er nog 8 kinderen bij.

Fig. 4.6: De twaalf kinderen van het echtpaar Pennings. De jongste ligt links op een kussen.

Fig.4.7: Bert en Cis toen ze in 1973 vijftig jaar getrouwd waren.

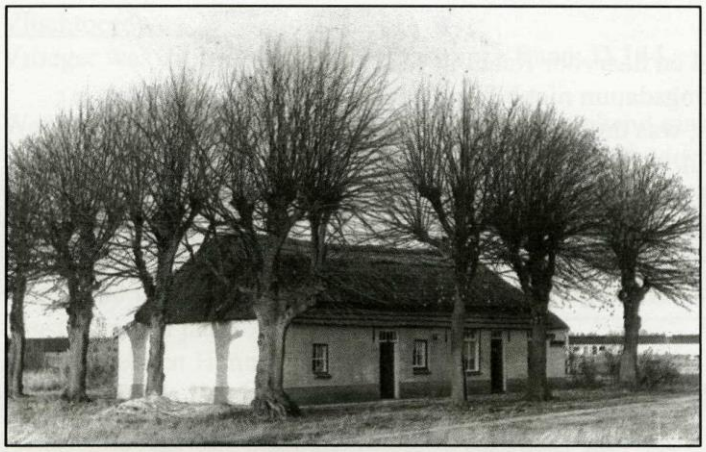

Fig.4.8: Het huis van Pennings.

Bert en Cis woonden er tot dierenarts Crone het in 1969 kocht en er met zijn gezin ging wonen. Sinds 2000 heeft zoon Ron het overgenomen.

Vluchtoordweg 6a

Aangezien de Patersweg voor de ruilverkaveling langs dit huis liep was het adres indertijd Patersweg 2 en daarvoor Vluchtoord D 138.
Deze boerderij is in ieder geval na 1832 gebouwd.
Op een gegeven tijdstip woonde er Hannes Raaijmakers. Hij was een Udenaar, geboren in 1870. Zijn vrouw Annemarie van den Elzen kwam eveneens uit Uden. Zij kregen tien kinderen.

Fig. 4.9: Hannes Raijmakers en zijn vrouw Annemarie

Later nam dochter Tonia, die in 1943 met Has Timmers trouwde, het boerenbedrijf over.

Fig. 4.10: Has Timmers en Tonia Raijmakers.

Has ruilde later zijn huis met Albert van de Bogaard en in 1977 vertrok ook Albert er en kwamen Adriaan en Hannie Schouten er wonen met hun gezin.

Fig.4.11: De boerderij enkele decennia geleden.

In 2000 werd voetballer Ernie Stewart de bewoner.

Patersweg 2

Vroeger was dit huisnummer 4 en eerder Vluchtoord D 140.
Van de geschiedenis van dit huis weten we ook niet veel. Nadat er eerder een Hannes van den Elsen, bijgenaamd Hannes Bol en de familie Kleijnen gewoond hadden, kwam er in 1936 Willemke van der Heijden wonen.
Hij was in 1904 geboren in Zeeland en in 1936 getrouwd met Petronella de Man. Hij boerde wat en werkte daarnaast bij de hulzenfabriek in Uden.
Met het doel om een grote boerderij te bewerken emigreerde het gezin in 1948 naar Canada, ofschoon Nel daar zeer tegen op zag. Reeds in 1953 overleed zij.

Fig.4.12: Het gezin van Willemke en Nel.

Op het boerderijtje kwam in 1948 de pasgetrouwde Gerrit van der Walle wonen. In 1951 kwam er een nieuwe bewoner, zijn (eveneens pasgetrouwde) broer Marius.
In 1953 trouwde dochter Lies met Hendrik Langenhuizen en zij kwamen er toen wonen. In dit huis kreeg dit echtpaar acht kinderen.

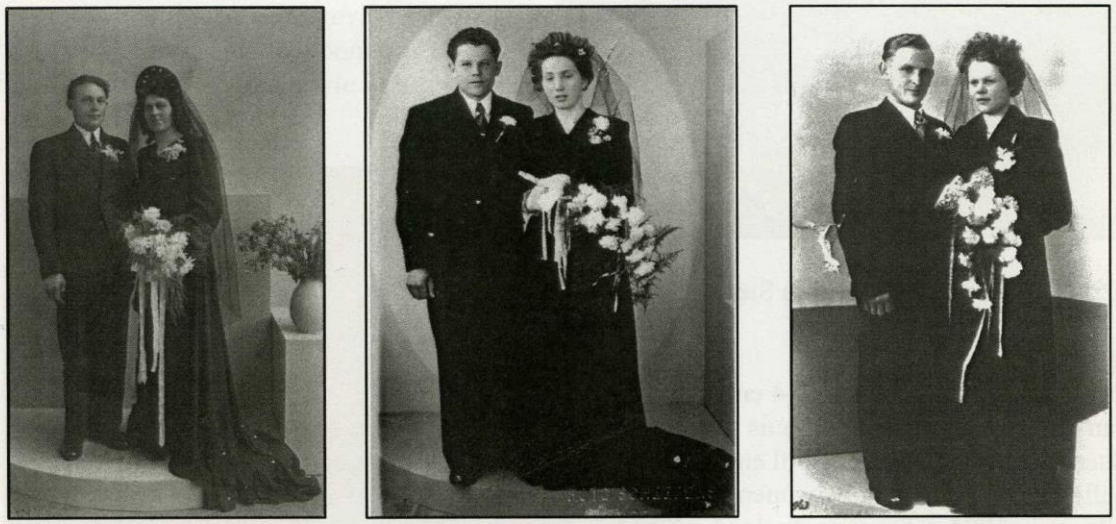

Fig. 4.13: Trouwfoto's van het echtpaar Gerrit van der Walle-van de Hei (links), Marius van der Walle-Verkuilen (midden) en Hendrik en Lies Langenhuizen-van der Walle (rechts).

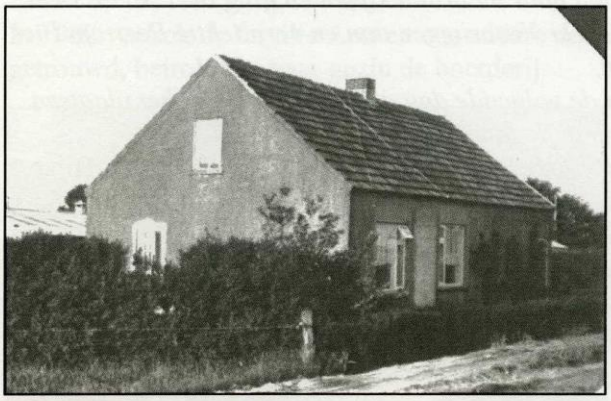

Fig.4.14: Het huis indertijd.

In 1966 verkocht Langenhuizen zijn huis aan molenaar Jo Spierings, die getrouwd is met Tonnie Wouters.

Fig. 4.15: Fam. Spierings.

Later werd het overgenomen door zoon Joop Spierings.

Industrielaan 36

De Patersweg liep voor de ruilverkaveling ook langs dit huis, vandaar Patersweg 3 en daarvoor Melle D 137a

Naast het huidige huis Vluchtoord 10, in de richting van de Kleuter, stond vroeger een boerderij, die Peer van den Elzen van Melle, ook wel Verbruggen genaamd in 1924 van Antoon en Lambertus Geerts had gekocht. Ze werd door Peer aan Piet Bongers verhuurd. Het gezin Bongers telde tien kinderen. Rond 1931 brandde de boerderij volledig af. Het volgende verhaal gaat hierover:

Dezelfde dag kwam de burgemeester van Uden naar de brand kijken en ging over Melle weer naar Uden terug. Op Melle ging hij even bij Peer Verbruggen aan en verplichtte Peer om Piet Bongers en zijn familie onderdak te verlenen.
Peer ging direct naar aannemer Louwers en de volgende dag al begon deze met het plaatsen van een grote bouwkeet en binnen een week had de familie Bongers weer onderdak.
Peer liet daarna als vervanging voor het afgebrande huis, de huidige boerderij bouwen. Hij maakte daarbij met Jan van Driel een afspraak om de boerderijen niet te dicht bij elkaar te zetten, dus hij dacht al op een "ruilverkavelingsmanier"
De boerderij werd "De Ketsheuvel" genoemd.

Later, in 1936 verhuurde Peer de boerderij aan de familie Kleijnen, die eerder in het huidige huis Patersweg hadden gewoond.

Fig. 4.16: De familie Kleijnen.

Toen Peers dochter Drieka in 1951 met Martien Arts trouwde, kwam dit jonge echtpaar er wonen.

Fig.4.16: Het gezin Arts-van den Elzen.

In 1962 vertrok de familie Arts en een andere dochter van Peer, Dina, die met Piet Rutten was getrouwd, betrok met haar gezin de boerderij.

Fig.4.17: De familie Rutten-van den Elzen.

In 1980 verkocht Piet Rutten zijn boerderij aan de gemeente. Deze verkocht het huis aan Van de Campen, die er met zijn familie tot 1987 woonde. Toen kwam de familie van de Broek er wonen.

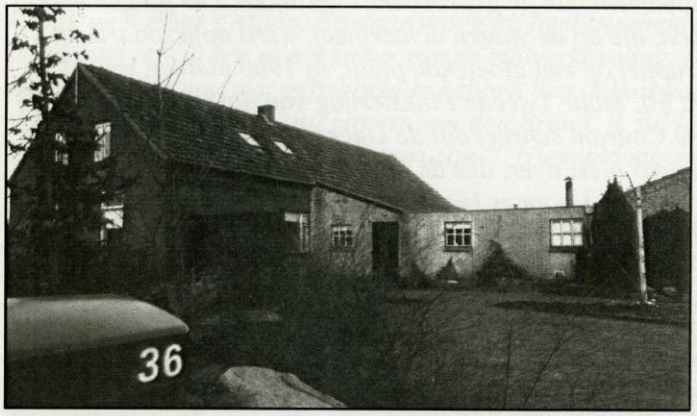

Fig. 4.18: Het huis van Van de Broek.

Patershoek

In de voorafgaande hoofdstukken zijn een aantal geschiedkundige verhalen over de drie oorspronkelijke delen van onze buurtschap beschreven.

Begin van de zestiger jaren vonden een aantal ingrijpende gebeurtenissen plaats, die er de reden van zijn, dat er veel veranderde en dat hierdoor ons buurtschap ontstond, zoals zij nu is. Allereerst moet hierbij de sterke groei van Uden genoemd worden.
Toen de eerste uitbreidingen van Uden, zoals het Hoevensveld en de Bitswijk waren afgerond, werden de plannen gemaakt om de huidige wijken Raam en Melle te gaan bouwen. Dit betekende dat veel boeren daar moesten verdwijnen en de bouw van de genoemde wijken ging beginnen.

Ook aan de wens om het verkeer zoveel mogelijk uit de bebouwde kom te verbannen werd in Uden gevolg gegeven. Er kwamen rondwegen om Uden en een daarvan was de Industrielaan, die in 1962 werd aangelegd.

Nog een derde grote verandering moet genoemd worden.
De voormalige heide was inmiddels geheel ontgonnen en de percelen werden als akkerland gebruikt. Het was niet allemaal koek en ei, zoals de schrijver van dit boekje meemaakte:
Het jaar 1959 was verschrikkelijk droog. Alles verdroogde. Wij hadden in de hei haver gezaaid, maar alleen op de hoeken, waar de grond een beetje vochtig bleef hield de haver het nog overeind en de rest droogde helemaal weg.
In de herfst kon ik een beetje mest aankomen van de gebroeders Verkuijlen. Die gingen elke week met vee naar de markt en de mest, die op de wagen achterbleef, werd opgespaard. Ik mocht het halen maar het was een druppel op een gloeiende plaat. In 1960 hadden we rogge op de plak staan en die stond er goed bij. Maar Tweede Pinksterdag van dat jaar kwam na de middag een onweersbui en de Udense Courant schreef dat de Udense hei getroffen was door een zware onweersbui. Van de rogge was niets over, dus de oogst mislukte weer.
In de jaren zestig nam de intensieve veeteelt toe en er kwam meer stalmest en de kwaliteit van de heigrond ging met sprongen vooruit

In het landbouwgebied van Uden werd een ruilverkaveling uitgevoerd.
Grotere en gunstiger gelegen percelen werden gevormd en in onze buurtschap werden op de herverkavelde percelen ook nieuwe boerderijen gebouwd. Voor een gedeelte betrof het boeren, die voor de uitbreiding van Raam en Melle hadden moeten wijken. Bij de ruilverkaveling werd ook de wegensituatie verbeterd. Bepaalde wegen kwamen te vervallen, andere werden verlegd of nieuw aangelegd. Een voorbeeld van zo'n verlegde weg is het eerste stuk van de Patersweg.

Verder werd besloten dat een gedeelte van ons huidige buurtschap, waar vroeger een ontginningsboerderij stond, een industriële bestemming kreeg.

Tot slot werd gestart met de ontwikkeling van een grote vuilnisbelt.
Toen deze vol was werd een afdeklaag aangebracht en inmiddels wordt de kunstmatige heuvel als skibaan gebruikt.

In dit boek zullen we niet elk huis, dat sindsdien gebouwd is, noch de families, die er woonden afzonderlijk beschrijven. Om toch enigszins de sfeer te kunnen proeven, waarin een en ander gebeurde, nemen we hier de herinneringen van de familie van Sleeuwen, waarvan inmiddels drie generaties op de Patershoek wonen, op.

Helm van Sleeuwen, oorspronkelijk afkomstig uit Boekel, trouwde op 12 mei 1954 met Martina de Groot van de Hoenderbos. Zij huurden de boerderij van de moeder van Martina, Drieka de Groot-Verwijst, en later werden ze er eigenaar van. Deze boerderij bestaat nog en thans woont er dokter Bolmers.
Helm verhuisde met zijn gezin later naar de Patersweg en nu woont hij daar met de twee volgende generaties. Wij laten de verhalen van die drie generaties in relatie tot de Patershoek nu volgen als een voorbeeld van de wijze waarop de Patershoek dichter bevolkt werd in de laatste dertig jaar.
Allereerst Helm:
Begin jaren '70 kwam de ruilverkaveling. In 1974 was ik in de hoogmis in de Pauluskerk en na de mis, toen we buiten stonden, kwam Harrie van den Brand, toen lid van de Ruilverkavelingscommissie, bij mij staan. Even gebuurt en toen vroeg hij of dat ik even mee naar zijn huis wou gaan want hij had zo enkele vragen aangaande de ruilverkaveling. Dat heb ik toen maar gedaan. En daar vroeg hij heel bescheiden of wij ooit zin hadden om verplaatst te worden in het kader van de ruilverkaveling. Dan gaan je gedachten weer alle kanten op. Na nog wat gebabbeld te hebben ben ik huiswaarts gekeerd. "Waar bleef je toch?" vroeg Martina. Ik zei: "Bij Harrie van den Brand, ik zal het dadelijk wel eens vertellen maar er mogen geen kinderen in de buurt zijn." Niemand mocht het horen en zeker niemand mocht het weten!!!
Er gingen weer enkele maanden voorbij. We bleven er thuis mee bezig. Je gaat niet over een nacht ijs. Er werd uitgebreid over gediscussieerd en veel over nagedacht. Als ik me goed herinner hebben wij in januari 1975 officieel het ja-woord gegeven.
In die jaren 1974-1975 kwamen er al veel verschillende mensen over de vloer: leden van de ruilverkavelingcommissie, cultuurtechnische dienst, enz. enz. En na ons ja-woord werden dat er alleen maar meer.
Daarbij: we wisten nog niet waar naar toe. Er waren 2 opties: het Goor/Kooldert of het Hemelrijk. Het Goor viel al vlug af vanwege dat radarhuisje; daar moesten we 300 meter vanaf blijven. Toen zijn we een paar keer op het Hemelrijk wezen kijken, maar na een paar weken was die plaats ook bezet door Frans Huvenaars van Lankes.
Dus daar ging het ook niet door, maar...waar dan wel? Na rijp beraad hadden ze nog 'n plekje gevonden. Daar waar we nu wonen: in de Hei. Maar dat mocht in het begin ook nog

niemand weten. We gingen regelmatig kijken en dat mocht niet opvallen bij de mensen. Ook aan dat geheim kwam een einde en toen het openbaar werd kwam er heel wat stof los.
Het was precies in dat jaar, 1976, dat het heel droog was. Wij begonnen zelf ook te twijfelen want alles was er verdroogd.
Het was Toon van Rijn, de boomkweker, ook ter ore gekomen en die zei tegen mij: "Helm, wat heb ik nou gehoord: doe de van de klei naar de Hei?" Ik zei toen: "Is het zó erg?" "Ja" zei Toon "als ge er maar nie erm wordt!" Ik zei: "Toon, da kan nie, want da ben ik al !!!"

En zo ging het maar verder, met heel veel overleg en heel veel bezoek aan huis want er moest tenslotte toch een nieuwe boerderij gebouwd worden. Er moest een nieuwe melkinstallatie komen: dat werd een Miele (er is immers geen betere). Er moest een melktank komen: het werd er eentje van 6000 liter. Ook een regeninstallatie kwam er: een haspel van de Gebr. Smits uit Veldhoven. Een nieuwe Deutz tractor van 72 pk kwam van Han Jonkers uit Boekel. De aannemer kwam en na drie inschrijvingen is Martien de Groot uit Volkel er het beste uitgekomen. Hij heeft het geheel gebouwd.
Na al dit overleg en met de bouwvergunning in de hand zijn we in april 1977 begonnen met de bouw. De aannemer had de hele zomer gebouwd en zo kon op 4 december 1977 de stal worden opgeleverd. Op 6 december 1977 zijn de in totaal 69 melkkoeien en 40 stuks jongvee hier in de nieuwe stal gekomen.
Van toen af moesten we ieder dag op en neer van de Hoenderbos naar de Hei om te melken, want het woonhuis moest nog afgebouwd worden. Het werd 2 maart 1978: toen zijn we hier in de Hei, op Patersweg 11, komen wonen.
In december 1978 is de machineloods gebouwd en de erfverharding aangelegd.
Kijk, nu weten jullie hoe en waarom wij in de Hei zijn komen wonen met, toen nog, 9 kinderen thuis. Onze Mari is getrouwd op 19 september 1986. We hebben toen een 2e bedrijfswoning gebouwd: Patersweg 11a. Daar zijn onze Mari en Jeanne van Sleeuwen-Dortmans in gaan wonen tot wij, Helm en Martina, stopten met de boerderij. Dat was 1 januari 1993.
In de 2e week van januari hebben we omgeruild: wij naar 11a, onze Mari naar nr. 11.
Dat betekende voor ons: einde boerderij, einde werk.

Hierna het verhaal van Mari:
Zoals jullie al gelezen hebben ben ik, Mari van Sleeuwen, op 2 maart 1978 in de Hei komen wonen, op Patersweg 11. Op 19 september 1986 is hij getrouwd met Jeanne Dortmans uit de Rakt.
Na een mooi bruiloftsfeest zijn we gaan wonen op Patersweg 11a, het huis dat als tweede bedrijfswoning is gebouwd bij de melkveehouderij op Patersweg 11. Daar hebben we, naar goed Brabants gebruik, de buren van de Patersweg een keer genodigd voor een gezellige avond. Het was wel wennen voor Jeanne: zo uit een rustige buurt als de Rakt naar een "racebaan" als de Patersweg. In het begin voelde ze zich te kijk staan als ze in de tuin aan het werken was. Maar zo kort bij het centrum van Uden....dát was een groot gemak!!!
En dan die grond.....het leek wel of het keien régende!!! En ook de sloten waren een groot verschil met de Rakt: daar zaten ze bovenop de Udense breuk en was er altijd (ijzer)water in

de sloot. Hier in de Hei staat er pas water in als half Nederland wateroverlast heeft en dat water is ook zó weer verdwenen….
In 1989 wordt er ook bij ons 'n kindje geboren: Bart. De buurt is aan het verjongen want het is de 4e dat jaar aan de Patersweg.
In 1991 wordt Hans geboren en in 1992, in Nijmegen, Anneke.
In het jaar 1992, om precies te zijn op 29 september, vindt de 1e vergadering plaats in het gezin van Sleeuwen betreffende de bedrijfsoverdracht. Op 30 december van dat jaar wordt de overdracht officieel. De verhuizing vindt plaats op 11 januari: er wordt heel wat heen en weer gereden met de aanhanger, maar het is prachtig weer dus is het zo gepiept. Wat we wel vergeten: onze verhuizing door te geven bij de gemeente…
Het is een hele drukke tijd: 3 kleine kinderen en een bedrijf om voor te zorgen. Het is regelmatig 10 uur 's avonds voor we afgewerkt zijn, maar het is mooi om te doen.
In 1995 wordt voor de 1e keer op Patersweg 11 een kindje geboren: Karin, in 1996 gevolgd door Mark. We hebben een mooi gezin gekregen op deze schrale grond, en speelkameraadjes in de buurt zijn er genoeg.

Met het bedrijf gaat het goed. Maar we zitten allemaal kort bij het industriegebied en kort bij de bebouwde kom. Het kan ook niet uitblijven: de gemeente heeft grond nodig voor industrieterrein Hoogveld en komt met een voorstel om grond te ruilen: de 5 ha net over het Spoor tegen de grond nabij de Kleuter (vroeger grond van familie van der Walle). Dit perceel past mooi bij de rest enbegin 1999 is de ruil beklonken. We mogen nog 6 jaar gebruik maken van "over het spoor".
Onze generatie boeren heeft vooral te maken met milieuregels: er mag tussen 1 september en 1 februari niet meer gegierd worden en het mineralen-aangiftesysteem wordt ingevoerd (1998). Ook het beregenen wordt aan banden gelegd: niet meer overdag tussen 11.00 en 17.00 uur, al wordt deze regel later weer vervangen door "Beregenen op Maat".
Voor de grond hier in de hei is dit allemaal niet zo gunstig. Maar gunstig of niet: er is geen straat in Uden te vinden waar zoveel boeren zitten als aan de Patersweg!
Samen met onze kinderen hebben wij "goeie schik" hier aan de Patersweg. "Deze buurt leeft nog" zei eens een vertegenwoordiger bij ons. Daarmee bedoelde hij dat hier de mensen overdag nog thuis zijn, ook de vrouwen… je kan gerust even aan gaan.
Laten we hopen dat het nog heel lang zo blijft…in de Hei.

Tot slot de derde generatie:
Wij zijn de 3e generatie van de familie van Sleeuwen hier in de Patershoek. Wij zijn wel de 1e generatie die hier ook werkelijk geboren is. De generaties gaan gelijk op hier aan de Patersweg, zodat wij genoeg kinderen in de buurt hebben om mee te spelen en mee naar school te gaan. Wij zijn thuis met zijn vijven: Bart (16) Hans (14) Anneke (13) Karin (10) en Mark (9). De jongens helpen al volop mee op ons melkveebedrijf en ook in de kas bij Tante Silleke hebben de 3 oudsten al werk (gehad). En wij niet alleen…..we fiets(t)en samen met anderen uit de buurt naar de kas op zaterdagmorgen en in de vakanties. Eigenlijk net zoals dat hier 30 jaar geleden ook al ging. En de mensen die nu nog kleinere kinderen hebben: die hebben keus genoeg wat babysitters betreft! En uitgaan…..dat doen we ook SAMEN!

Verantwoording

Bronnen

Geraadpleegde en gedeeltelijk geciteerde literatuur:

Noud Cornelissen, De Stormramp, Zeeland 1985.
A.M van den Elsen o.s.c., Udense Geschriften 3, Uden, 1900-1920, gezien door Herman Linnebank, Kruisheer, Uden 2005.
H.M v.d. Elsen, De Hoeven en het Vluchtoord, Uden 2002.
Genealogische Werkgroep Land van Cuijk en Ravenstein, Regesten op het notariaat Uden en omgeving.
Dr. A.J. van Lieshout, Onderzoek naar de levensomstandigheden der bevolking van plattelandsgemeenten:Uden. Eindhoven 1948.
H. Linnebank, De wonderen van de Udensche hei, 's-Hertogenbosch 1915.
Marja Lunenburg, Familie van der Ven, 2001.
't Rokelijzer, 2004.
A.L.M. Sanders, Uden, tussen A50 en Zandwegen, Uden 2003.
A.L.M. Sanders, Uden in de Tweede Wereldoorlog, Uden 2000.
A.L.M. Sanders, Thijssen: burgemeester van Volkel en/of Uden, Uden 2002,
J.M.J.F.A. Sluijters, Uden in oude ansichten. Zaltbommel 1971.
Straatnamenboek Gemeente Uden, Uden 1997.
Uden in de jaren 1946 tot 1964, Uden 1964.
Lies en Wil Verbossen, Familie Barten, Uden 1997.
R.W.R. Verdeyen, België in Nederland 1914-1919, De vluchtoorden Hontenisse en Uden, 's-Gravenhage 1920.
A.A. Weijts, De electriciteitsvoorziening in Noord-Brabant, 1939.

Geraadpleegde kadastrale kaarten:

N.J.M. Vertogen, Kadasterkaarten 1832 Gemeente Uden.
Bureau Gemeentewerken Uden, kadastrale kaart 30 maart 1962.
Verzamelstaat der Dominale Tienden van Uden.

Schriftelijke bijdragen werden ontvangen van:

Uit Uden: Harrie van den Brand, Marius van Driel, Odilia van der Heijden-van de Berg, Fam. van Sleeuwen, Henk van de Ven en Nol Verhoeven.
Verder van: Jan van de Elsen uit Erp, Lies Geurts- van de Berg uit Volkel en Wim van der Heijden uit Zeeland.

Mondelinge informatie werd verstrekt door:

Uit Uden: Pierre van Diepenbeek, Geert van Dun, Evert van den Elzen, Jan Hegeman, Grada Hommeles-Pepers, Mien Jansen-van der Sangen, Johan Pennings, Antoon van Ravestein, Adriaan Sanders, Janus van de Sangen, Wil Selten-van der Velden, Joop Spierings, Odolf van Summeren, Rick van Summeren, Toos van Summeren en Henk van de Ven.
Uit Volkel: Jo van de Broek-van der Walle, Nellie Verstraten en Berna Voets-Wijdeven.
Uit Boekel: Anita van Dommelen-van de Ven en Jan Wijdeven.
Verder van: Jan van den Elsen uit Erp, Jemie Gremen-Hommeles uit Oss, Wim Rovers uit Breda,

Fam. Smits uit Nistelrode, Hendrik van Summeren uit Odiliapeel, Henry van Summeren uit Venhorst en Toon Timmers uit Boerdonk

Verder werd geput uit informatie, die aanwezig is in
Adressenlijst Uden 1 januari 1950 (Bib HKKU, Uden).
Bibliotheek HeemKunde Kring Uden.
SABNO, Nieuw Administratief Archief Uden 1913-1937, inv. Nr. 1756, 1761, 1762, 1793.
SABNO, Doc. Uden nr. 346.
SABNO, Udensche Courant.
SABNO, Verslagen Gemeenteraad en B&W van Uden.
SABNO, Archief van de Gemeente Uden 1813-1938, nr 1372-1375.
SABNO, Archief vrijwillige brandweer, inv. nr 4.
Stichting "Het Uden-archief van Bressers"

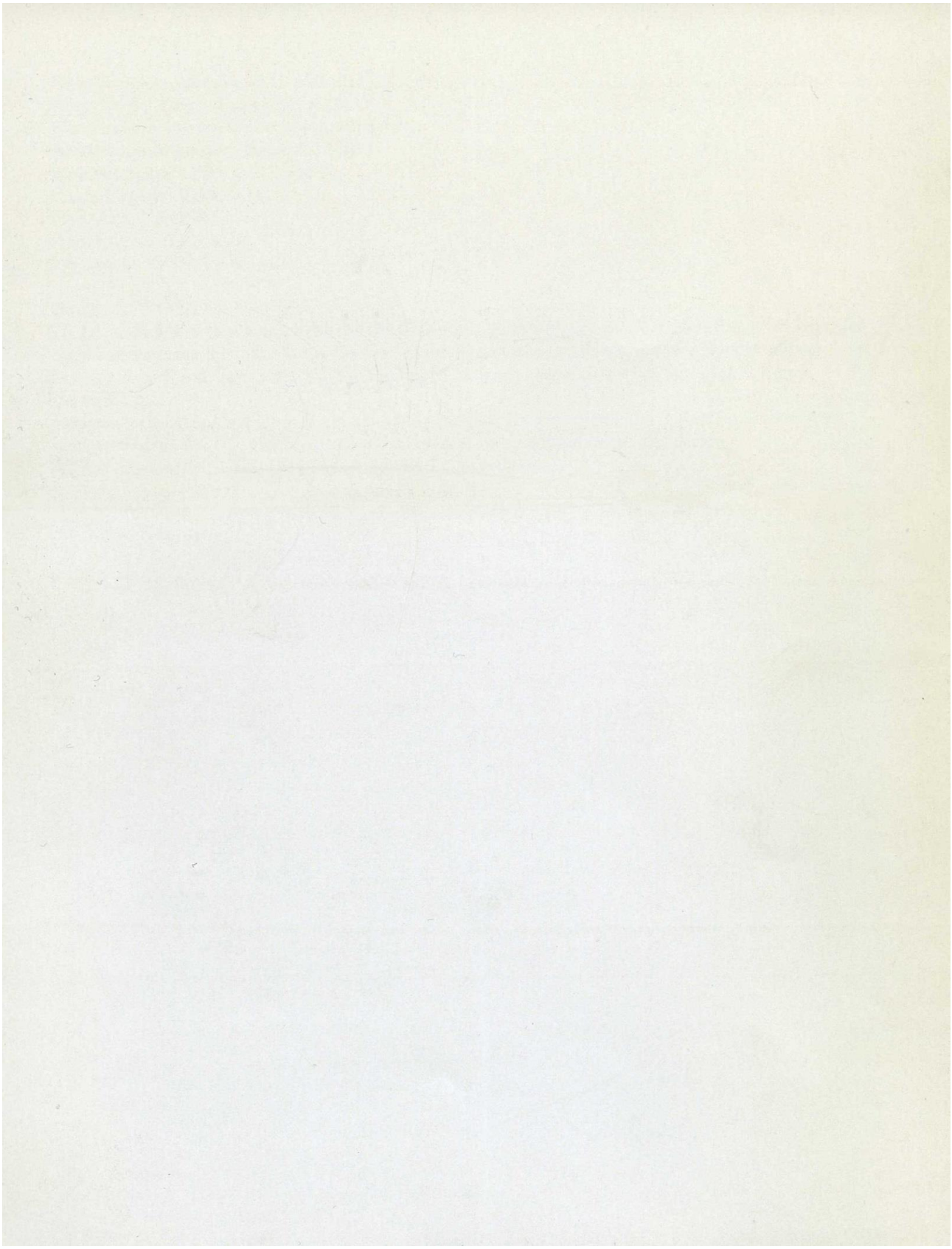
Herkomst Illustraties
De in dit boek opgenomen illustraties zijn afkomstig uit de collecties van:
HeemKunde Kring Uden: 1.1, 2.21, 2.24, 3.1, 3.3 en 3.4.
Nico Vertogen, Uden: 2.1.
Marietje Verwijst-Spierings, Uden: 2.2.
Nol Verhoeven, Uden: 2.3
Toos-Verhoeven- van Summeren, Uden: 2.4.
Odolf van Summeren, Uden: 2.5.
Odilia van der Heijden-van de Berg, Uden: 2.6, 2.7 en 2.8.
Anna van Summeren-Egelmeer, Boekel: 2.9 en 2.19.
Rick van Summeren, Uden: 2.10, 2.12, 2.13 en 2.22.
Lies-Geurts-van de Berg, Volkel: 2.11.
Jan Wijdeven, Boekel: 2.14.
Berna Voet-Wijdeven, Volkel: 2.15, 2.18.
Jo van de Broek-van der Walle, Uden: 2.16, 2.17 en 4.13(l).
Hendrik van Summeren, Odiliapeel: 2.20 (l).
Henry van Summeren, Venhorst: 2.20 (r).
Stichting "Het Uden-archief van Bressers", Uden: 2.23, 3.20, 4.5 en 4.8.
Annie van den Elzen, Uden: 3.2 (l).
Mari van den Elzen, Uden: 3.2 (m).
Evert van den Elzen, Uden: 3.2 (r).
Nelleke van de Wetering-Pepers, Uden: 3.5 en 3.6.
Anita van Dommelen-van de Ven, Boekel: 3.7, 3.8, 3.9 en 3.10.
Henk van de Ven, Uden: 3.11.
Nel Thomassen, Uden: 3.12 en 3.13.
Lies Verbossen, Uden: 3.14 en 3.15.
Geert van Dun, Uden: 3.16.
Marius van Driel, Uden: 3.17, 3.18 (r) en 3.19.
Jeanne Bos-Wijdeven, Volkel: 3.18 (l).
Jo de Wild-Spierenburg, Uden: 4.2 en 4.3.
Janus van der Sangen, Uden: 4.4.
Johan Pennings, Uden: 4.6 en 4.7.
Johan Pennings: 4.9.

Toon Timmers, Boerdonk: 4.10 en 4.11.
Wim van der Heijden, Zeeland: 4.12.
Elly Theijsen-van der Walle, Uden: 4.13 (m).
Hendrik Langenhuizen, Uden: 4.13 (r).
Joop Spierings, Uden: 4.14 en 4.15.
Huub Kleijnen, Uden: 4.16.
Fam. Arts, Uden: 4.17.
Fam. Rutten, Uden: 4.18.
Maj van de Broek, Uden: 4.19.

Dank
De schrijver wil dankzeggen aan iedereen, die heeft bijgedragen aan het verschijnen van dit boek. Het betreft al diegenen die informatie gaven, illustratiemateriaal beschikbaar stelden, Miriam van de Brand-van de Boom voor het typwerk, de Buurtvereniging Patershoek en de Stichting "Uden in Geschriften".
Uiteraard ook bijzondere dank aan de sponsoren, die het financieel mogelijk maakten, dit boekje te laten verschijnen: Gebr. van de Brand & van Oort, Kraan Fouragehandel, Jan Selten Aannemingsbedrijf, T&W Bouw en Wijdeven Kraanverhuur.

Nog een keer: De wonderen van de Udensche hei
Jas van Stiphout – 2006
Bron: www.udeningechriften.nl

Nog een keer: De wonderen van de Udensche hei
Jas van Stiphout – 2006
Bron: www.udeningechriften.nl